

**MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN ÇALIŞMA
KOŞULLARI VE SORUNLARI ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA:
SAKARYA İLİ KARASU İLÇESİ ÖRNEĞİ**

NERMİN KARA

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK
Nisan-2021
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
TOKATGAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ BÖLÜMÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN ÇALIŞMA KOŞULLARI VE
SORUNLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA; SAKARYA İLİ KARASU
İLÇESİ ÖRNEĞİ

NERMİN KARA

TOKAT

Nisan - 2021

Her Hakkı Saklıdır

Nermin KARA tarafından hazırlanan “**Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma; Sakarya İli Karasu İlçesi Örneği**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 08.04.2021 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK

Üniversitesi

.....

Üye

Prof. Dr. Nuray KIZILASLAN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Bekir AYYILDIZ

Bozok Üniversitesi

.....

ONAY

.....

Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

--/---/--20—

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

NERMİN KARA

8 Nisan 2021

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN ÇALIŞMA KOŞULLARI VE SORUNLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: SAKARYA İLİ KARASU İLÇESİ ÖRNEĞİ

NERMİN KARA

**TOKATGAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ADNAN ÇİÇEK)

Mevsimlik tarım işçiliği sosyal güvence hakkından yoksun ve ağır koşullarda çalışılan bir iş olarak toplumda kendini göstermektedir. Türkiye tarımında büyük paya sahip olan mevsimlik tarım işçiliği, tarımsal iş gücü ve üretim için önemli bir yere sahiptir. Çünkü iş gücünü kuvvetlendiren dinamik yapıya sahiptir. Türkiye ekonomisinin kalbi olan tarım, mevsimlik iş gücü ile varlığını ve yapısını daha çok göstermektedir. Araştırmanın amacı; Türkiye'deki mevsimlik tarım işçiliğinde yaşanan sorunlar ve mevsimlik tarım işçiliğinin genel yapısını incelemektir. Bu açıdan mevsimlik tarım işçilerinin; eğitim, ulaşım, çavuş sistemi, beslenme, sağlık, ötekileştirilme, ücret ve çalışma şartlarındaki problemleri belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada fındık toplamak için Sakarya ili Karasu ilçesine gelen mevsimlik tarım işçilerinin; çalışma şartları ve yaşam şartları ile ilgili sorular düzenlenmiş olup, 2019 yılı Ağustos ve Eylül aylarında toplam 150 mevsimlik tarım işçisi ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler de elde edilen veriler anket yöntemi sonuçlarına göre yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilere bakıldığında mevsimlik tarım işçileri günlük ortalama 12 saat çalışmaktadırlar ve gündelikleri 85 TL'dir. Sosyal güvenceden yoksun olan mevsimlik tarım işçileri, fındık toplama sırasında herhangi bir kaza geçirdiklerinde hastaneye gitmede sıkıntı yaşamaktadırlar. Aynı zamanda barınma, beslenme ihtiyaçlarını yeteri kadar karşılayamamaları, eğitim açısında yaşadıkları sıkıntılar, banyo ve kişisel temizliklerini tam olarak yapamamalarına rağmen ikamet ettikleri yerlere geri döndüklerinde %84'ünün ikinci bir mesleğinin olmadığı görülmüştür. Mevsimlik tarım işçilerinin insani değerlerle örtüşmeyen bir yaşam biçimi içinde varlıklarını sürdürdükleri görülmüştür. İnsani değerleri ve yaşama biçimini ele aldığımızda mevsimlik tarım işçilerinin hayatları her yönüyle yetersiz kalmaktadır. Yeterli koşullar sağlanana kadar iyileştirmeler ve mevsimlik tarım işçileri yararına düzenlemeler yapılmalıdır.

2021, 57 SAYFA

ANAHTAR KELİMELER: Mevsimlik Tarım İşçisi, Göç, Karasu

ABSTRACT

MASTER THESIS

A RESEARCH ON WORKING CONDITIONS AND PROBLEMS OF SEASONAL AGRICULTURAL WORKERS; SAMPLE OF KARASU DISTRICT OF SAKARYA

NERMİN KARA

**TOKAT GAZİOSMANPAŞA UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES**

DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS

(SUPERVISOR: PROF. DR. ADNAN ÇİÇEK)

Seasonal agricultural work manifests itself in the society as a job that does not have the right to social security and is worked under heavy conditions. Seasonal agricultural work, which has a large share in Turkey farming, has an important place for agricultural labor and production. Because it has a dynamic structure that strengthens the workforce. Agriculture which is the heart of Turkey's economy shows its existence and structure with seasonal workforce more. The purpose of the research is to examine the problems experienced in seasonal agricultural labor and the general situation of seasonal agricultural in Turkey. In this respect, it is aimed to determine the problems of seasonal agricultural workers in education, transportation, sergeant system, nutrition, health, marginalization, wages and working conditions. In the study, questions about the working conditions and living conditions of seasonal agricultural workers who came to Sakarya province Karasu district to collect hazelnuts were organized, and a total of 150 seasonal agricultural workers were interviewed in August and September 2019. The data obtained from the interviews were interpreted according to the results of the survey method. Considering the data obtained as a result of the study, seasonal agricultural workers work an average of 12 hours per day and their daily wages are 85 TL. Seasonal agricultural workers, who do not have social security, have difficulties in going to the hospital when they have an accident while pick up hazelnuts. At the same time, it was observed that 84% of them did not have a second job when they returned to their places of residence, despite the difficulties they faced in terms of education, not being able to meet their shelter, nutritional needs sufficiently, and not be able to do their bathroom and personal cleaning. It has been observed that seasonal agricultural workers maintain their existence in a lifestyle that does not coincide with human values. When we consider human values and lifestyle, the lives of seasonal agricultural workers are insufficient in all aspects. Until adequate conditions are achieved, improvements and arrangements should be made in favor of seasonal agricultural workers.

2021, 57 PAGE

KEYWORDS: Seasonal Agricultural Worker, Migration, Karasu

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince önerileri, yapıcı yorum ve eleştirileriyle destek ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK'e, araştırma konum için görüşmelerde bulunduğum ve gerekli bilgiyi kendilerinden edindiğim Sakarya Karasu ilçesinde çalışan mevsimlik tarım işçilerine ve köy muhtarlarına, yüksek lisans sürecinde ve tez çalışmam süresince yardımlarını ,desteğini, sevgisini ve hoş görüşünü esirgemeyen sevgili eşim Tanju KARA'ya ve sevgisiyle bütün varlığını hissettiren kızım Bilge KARA'ya çok teşekkür ederim.

NERMİN KARA

8 Nisan 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
1-GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Önemi.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı	4
1.3. Tezin İçeriği ve Kapsamı	4
2-KURAMSAL TEMELLER ve LİTERATÜR ÖZETLERİ	6
2.1. Kuramsal Temeller	6
2.1.1.Tarım işi, tarım işçiliği ve mevsimlik tarım işçiliği kavramları.....	6
2.1.2.Mevsimlik tarım işçileri	8
2.1.3. Mevsimlik tarım işçiliği ve çalışma koşulları	9
2.1.4. Mevsimlik tarım işçiliğinin yasal çerçevesi	11
2.1.5. Araştırma bölgesinin tarımsal yapısı	12
2.2. Literatür Özetleri.....	14
3- MATERYAL ve YÖNTEM	21
4.BULGULAR ve TARTIŞMA.....	22
4.1. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyo-Demografik, Yaşam ve Çalışma Koşullarına Ait Bulgular.....	22
4.1.1. Mevsimlik tarım işçilerinin yaş ortalaması	22
4.1.2. Mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre dağılımı	22
4.1.3. Mevsimlik tarım işçilerinin eğitim durumları	23
4.1.4. Mevsimlik tarım işçilerinin medeni durumları	24
4.1.5. Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvence durumları	24
4.1.6. Mevsimlik tarım işçilerinin hane ortalaması	26
4.1.7. Mevsimlik tarım işçilerinin ortalama çocuk sayısı	26
4.1.8. Mevsimlik tarım işçilerinin karasu da tarım işçiliği yapan kişi ortalaması.....	27
4.1.9. Mevsimlik tarım işçilerinin tarım işçiliği yaptıkları yıl ortalaması.....	27

4.1.10. Mevsimlik tarım işçilerinin gelecek yıl Karasu’da çalışmak isteme durumları	28
4.1.11. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri kırsal yerleşim yerleri	28
4.1.12. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde kışın uğraş alanı	29
4.1.13. Mevsimlik tarım işçilerinin İkinci meslek durumları	30
4.1.14. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde arazi durumları	31
4.1.15. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde hayvan varlığı	31
4.1.16. Mevsimlik tarım işçilerinin ailelerinde söz sahibi olan kişi	32
4.1.17. Mevsimlik tarım işçiliğine gidilmesi kararında söz sahibi olan kişi	32
4.1.18. Mevsimlik işte bir dönemde çalışma süresi	33
4.1.19. Mevsimlik tarım işçilerinin günlük çalışma saati	33
4.1.20. Mevsimlik tarım işçiliği gündeliği ortalaması	34
4.1.21. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde bir yıllık tarımsal gelirleri	34
4.1.22. Mevsimlik tarım işçilerinin aylık gıda harcamaları ortalaması	35
4.1.23. Mevsimlik tarım işçilerinin yıl için de mevsimlik tarım işçiliğine gitme sıklıkları	35
4.1.24. Mevsimlik tarım işçiliğinin bulunma yolu	36
4.1.25. Mevsimlik tarım işlerinin yapıldığı yerlere ulaşım	36
4.1.26. Mevsimlik tarım işçilerinin çalıştıkları yerlerde barınma olanakları	37
4.1.27. Mevsimlik tarım işçilerinin yemek ihtiyaçlarının karşılanma şekli	38
4.1.28. Mevsimlik tarım işçilerinin banyo ve kişisel temizliği yapma olanakları	39
4.1.29. Öğle molalarında ya da akşam yemek saati sonrası çocukların neler yaptığı	39
4.1.30. Mevsimlik işçilerin arazi sahibi ya da çavuş tarafından kontrol edilme sıklığı	40
4.1.31. Mevsimlik tarım işçilerinin tarlada çalışmak dışında yaptıkları	40
4.1.32. Mevsimlik işte çalışırken hastalık durumunda yapılanlar	41
4.1.33. Mevsimlik tarım işçilerinin barınaklarda yaşayan kişi ortalaması	41
5. SONUÇ	47
6. KAYNAKLAR	52
7. EKLER	54
8. ÖZGEÇMİŞ	57

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4. 1. Mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre dağılımı.....	22
Çizelge 4. 2. Mevsimlik tarım işçilerinin eğitim durumları	23
Çizelge 4. 3. Mevsimlik tarım işçilerinin medeni durumu	24
Çizelge 4. 4. Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvence durumları	25
Çizelge 4. 5. Mevsimlik tarım işçilerinin son 5 yılda hangi iller de tarım işçiliği yaptığı yıl ortalaması.....	27
Çizelge 4.6. Mevsimlik tarım işçilerinin gelecek yıl yine karasu da çalışmak isteme durumu.....	28
Çizelge 4. 7. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettiği kırsal yerleşim yeri	29
Çizelge 4. 8. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde kışın uğraş alanı.....	29
Çizelge 4. 9. Mevsimlik tarım işçilerinin ikinci meslek durumu.....	30
Çizelge 4. 10. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde hayvan varlığı	31
Çizelge 4. 11. Mevsimlik tarım işçilerinin ailelerinde söz sahibi olan kişi.....	32
Çizelge 4. 12. Mevsimlik tarım işçiliğine gidilmesi kararında söz sahibi olan kişi.....	32
Çizelge 4. 13. Mevsimlik işte çalışırken hastalık durumunda yapılanlar	41

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4. 1.İşçilerin Bahçede Toplu Görünümü	42
Şekil 4. 2. İşçilerin Çalışma Anı Görünümü.....	43
Şekil 4. 3. İşçilerin Öğle Yemeği Görünümü	43
Şekil 4. 4.Hasat Sonrası Bahçe Temizliği Görünümü	44
Şekil 4. 5.İşçiler Fındık Toplarken	44
Şekil 4. 6.İşçilerin Hasat Kareleri Görünümü.....	45
Şekil 4. 7.Fındık İşçisi ile Anket Anı Görünümü	45
Şekil 4. 8.Fındık İşçisi ile Anket Anı Görünümü	46

1-GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Önemi

Gelişmişlik seviyeleri gözetilmeksizin bütün ülkeler için tarımın önemi ve yeri yadsınamaz bir gerçektir. Türkiye coğrafyasının zenginliğini düşündüğümüzde tarımsal üretimin olmadığı bir yere denk gelmek mümkün değildir. Bu sebeple ülke nüfusunun büyük bir kısmı kırsalda yaşamlarını sürdürmekte ve tarımla uğraşmaktadır. Tarımla uğraşan kesimin ekonomik gelir kaynağının hemen hemen hepsi tarıma bağlıdır. Gelişmeye devam eden her ülkenin maddi dayanağının büyük bir bölümü tarıma dayalı kuruluşlara bağlıdır. Bu sebeple ülke ekonomisi için tarım önemli bir konuma sahiptir (Selek ve Bulut, 2014).

İlk olarak 1830 yılında Sudan'dan getirilen mevsimlik tarım işçilerinin, Çukurova Bölgesi'nde pamuk tarımı ile başlayan geçici işçi olarak çalışmaya başlaması ve beraberinde ise Ege Bölgesi'ndeki tarım arazilerinde vazgeçilmez bir konuma getirilmiştir. Tarım arazileri büyüyüp yeterli üretim yapıldıkça mevsimlik tarım işçilerine duyulan ihtiyaç daha da artmıştır (Akbıyık, 2011).

Mevsimlik tarım işçilerinin 19.yy'dan itibaren tarımsal iş gücü içerisindeki payı artmakla birlikte, 1950'lerde pazara yönelik üretimin ve tarım mekanizasyonunun artması süreci hızlandırmış ve 1980-90'larda sayıları milyonları bulacak ölçüde bir artış yaşanarak ülkemizin farklı yerlerinde tarım payı gün geçtikçe artmıştır (Yıldırım, 2015).

Mevsimlik tarım işçiliği, tarımda meydana gelen işgücü açığının giderilmesi için dönemsel olarak yapılan bir iş metodudur. Yılın belirli mevsimlerinde ortaya çıkıp sonrasında olmayan mevsimlik tarım işçiliği tarımda önemli bir yeri kapsamaktadır (Özbekmezci ve Sahil, 2004).

Mevsimlik tarım işçileri iş gücü açısından büyük bir açığı kapatmalarına rağmen yapılan düzenlemeler hep eksik kalarak gereken önlemler alınmamaktadır. Mevsimlik tarım işçileri sosyal güvence, beslenme, barınma, sağlık, eğitim, ulaşım, çalışma şartları ve koşulları açısından ne kadar büyük imkansızlıklar içinde yaşadıkları ortadadır. Gün boyu yani sabah 7 akşam 7 mesai ile çalışan işçiler hem gün ışığına maruz kalarak hem

de bedenen yıpranarak çeşitli sağlık problemleriyle karşılaşmaktadırlar (Serdal ve Murşit, 2018).

1950'lerden sonra göçler ön plana çıkmaya başladı sebebi ise tarım ve sanayinin gelişmeye başlamasıdır. Göçler genellikle kırsal alanlardan kentlere şeklinde olmuştur. Kırsaldan kente devam eden göçlerin sayısının fazla olmasının sebebi tarımın makineleşmesi ve modernize olması, sanayideki gelişmeler, geleneksel yöntemlerle toprak sahibi olmanın değişmesi, toprağın elden çıkması gibi faktörler bireyleri göçe yöneltmiştir. Nüfusun günden güne artması, alınan ücretlerin yetersizliği bireyleri göçe zorlayan sebepler arasındadır (Çınar, 2014).

Mevsimlik tarım işçisi şeklinde çalışan ailelerde, bireylerden bazen bir kişi bazen ise birden fazla kişi mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmakta ve ailelerinin geçimine katkı da bulunmaktadır. Çoğunlukla çalışacak arazisi bulunmayan ya da birçok farklı sebeple arazilerini değerlendiremeyen aileler mevsimlik tarım işçiliğinin çok yapıldığı yerlere doğru göç ederek mevsimlik tarım işçiliği yapmaktadırlar (Tuba A. ve Bülent G., 2004).

Mevsimlik tarım işçiliğinde çavuş kavramı önem arz etmektedir. Aracılar tarım işçiliği sayesinde para kazanmakta olup bir de işçilerin ücretleri üzerinden de pay almaktadırlar. Aracılık sisteminde para boyutunun düşünülmesi aracıları memnun ederken mevsimlik tarım işçilerinin bir yıllık kazançlarını tam alamadıklarını ortaya koymaktadır (Anonim, 2014).

İşverenle aracı arasındaki ilişkiler düzenlenerek mevsimlik tarım işçilerinin de an azından günlük yevmiyelerini tam almaları sağlanmalıdır. Aracılara verilen ücretin ayrı tutulması ve tarım işçileri paralarından aracılara pay verilmemelidir (Karaman ve Yılmaz, 2011).

Mevsimlik tarım işçiliği uzun süreli bir çalışma sistemi ve buna karşın yeterli ücretlendirmenin yapılmadığı bir çalışma düzeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerekli düzenlemelerle mevsimlik tarım işçilerinin ekonomik koşulları iyileştirilmelidir.

Tarım, ekonominin temeli olmakta olup, mevsimlik tarım işçileri de tarımın kalkınmasında büyük öneme sahiptirler. Mevsimlik tarım işçiliği kapsamında çalışan bireyler her türlü olumsuz çalışma şartına rağmen kendi ekonomileri için çalışma

mücadelesi vermektedir. Türkiye de ekonomik gelir olarak görülen tarım sektöründe mevsimlik tarım işçileri büyük bir paya sahiptir. Fakat hak ettikleri yeri ve önemi bulamamaktadırlar (Anonim, 2014).

Mevsimlik tarım işçiliği, kırsal alanda yaşayan nüfusun bazı tarımsal ürünlerde bakım ve hasat dönemlerinde işgücü talebinin artması sonucunda ortaya çıkan bu talebi karşılayacak işgücü arzı ile desteklenmesine neden olan bir insan hareketliliğidir. Ayrıca işçiler, yaşamlarını sürdürdükleri bölgelerin ekonomik koşullarının olumsuzlukları yanı sıra yoksulluğun etkisi ile daha fazla tarımsal işgücü talebinin arttığı yörelere, esas yaşam alanlarına tekrar dönmek üzere, gelir elde etmek amacıyla gezici mevsimlik tarım işçisi olarak gitmek zorunda kalmaktadır. Tarım ürünlerinin özellikle bakım ve hasat dönemi farklılıkları mevsimlik işçi hareketliliğini arttırmaktadır. Aynı mevsimlik tarım işçisi bir yıl içerisinde farklı bölgelerde işçilik yapabilmektedir (Selek ve Bulut, 2014).

Mevsimlik tarım işçiliği, ailelerde erkeklerin işsiz olması, ailelerin yoksul olması gibi nedenlerle başlamış tüm aile fertlerinin çalışarak (çocuklar dâhil) gelir elde etme isteği ile günümüzde de devam etmektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin çalışmak için gittikleri bölgelerde yaşamlarını sürdürdükleri konum ve mekândaki fiziksel altyapı eksikliklerden kaynaklanan olumsuz koşullardan en çok etkilenen kadın ve çocuklardır. Kadınlar, gündüzleri işçi olarak çapa, bakım ve hasat işlerinde çalışırken akşam ev işleri olarak nitelendirilen işlerle ilgilendiklerinden iş yükleri artmaktadır, bu yüzden zorlu bir yaşam sürdürmektedirler (Anonim, 2010).

Çocuklar ise göç edilen mekânlarda eğitimlerinden uzak kaldıklarından zihinsel gelişimlerini de olumsuz etkilenmektedir. Türkiye ekonomisine katkıda bulunan katma değeri yüksek tarım ürünlerinin mevsimlik tarım işgücü talebinin gelecek yıllarda artması beklenmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, mevsimlik tarım aktif işgücü verimliliğinin artırılması ve gerek işgücü talep edenlerin gerekse işgücü arzını oluşturan bireylerin daha düzenli bir işgücü yaşantısının sağlanması hedefi ile insan odaklı yönetim modeli geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu yönetim modeli ile mevsimlik tarım işçisi faaliyetini gerçekleştirmek için sürekli yaşadıkları yerlerden başka bölgelere aileleri ile birlikte giden işçilerin karşılaştıkları sorunlar için önceden gerekli önlemlerin

alınarak yaşam koşullarının iyileştirilmesi katkısı hedeflenmektedir (Davran ve ark., 2014).

Yukarıda verilen bilgiler birlikte değerlendirildiğinde mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşullarının bilinmesi ve buna göre tedbir alınması ve ayrıca politikalar oluşturulması önemlidir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı; Sakarya ili Karasu ilçesinde mevsimlik tarım işçiliği yapan kişi ve ailelerin problemlerini belirlemek ve belirlenen problemlere uygun çözüm önerileri sunmaya çalışmaktır. Bu açıdan çalışmada mevsimlik tarım işçilerinin; beslenme, temizlik, ulaşım, sağlık, eğitim, çavuş sistemi ve çalışma şartları gibi problemleri incelenmiştir.

Çalışma sürelerinin uzunluğu düşünüldüğünde ve çalışılan işin ağırlığı da göz önüne alındığında mevsimlik tarım işçilerinin toplumda yeterince kabul gören bir konumda olmadıkları görülmekte olup, ötekileştirmenin verdiği ayrımcılığın giderilmesi önem arz etmedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin anket tekniği ve sosyal gözlem ile sorunlarının incelendiği çalışmada, mevsimlik tarım işçilerinin insan olarak hak ettikleri şartlarda yaşamaları için gerekli önlemlerin yetkili kurumlar ve yasalar dahilinde alınması gerekmektedir.

Bölgesel olarak yapılan bu ve benzeri çalışmaların literatüre katkı sağlayacağı ve alınabilecek önlemlere yardımcı olacağı amaçlanmaktadır.

1.3. Tezin İçeriği ve Kapsamı

Mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştıkları problemlerin incelenmesi ve mevsimlik tarım işçilerinin hayat standartlarının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma birkaç bölümden meydana gelmektedir.

Çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde; tarım işi, tarım işçiliği, mevsimlik tarım işçiliği kavramları açıklanmış ve mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşulları ve mevsimlik tarım işçiliğinin yasal çerçevesi incelenmiştir.

Çalışmanın bulgular ve tartışma bölümünde; araştırma bölgesinin tarımsal yapısı, araştırmanın amacı, tezin kapsamı, mevsimlik tarım işçilerinin; barınma, sağlık, beslenme, banyo ve kişisel temizlik, sosyal güvence, eğitim, ücret, günlük çalışma süreleri ile ilgili karşılaştıkları problemler tespit edilerek incelenmeye çalışılmıştır.

Sonuç kısmında ise mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları problemler belirlenmiş ve bu problemlerin çözümü için öneriler sunulmuştur.

2-KURAMSAL TEMELLER ve LİTERATÜR ÖZETLERİ

2.1. Kuramsal Temeller

2.1.1.Tarım işi, tarım işçiliği ve mevsimlik tarım işçiliği kavramları

Türk çalışma mevzuatı, kimlerin işçi sayılacağını ve yasal korumadan yararlanacağını, yürürlüğe giren tüm İş Kanunlarında açıkça tanımlamakla birlikte tarım kesiminde çalışanlara yönelik işçi tanımını yapma konusunda aynı açıklıkla davranmamaktadır. Mevsimlik tarım işçisini tanımlamaktan çok, kimlerin İş kanunlarından yararlanamayacağını saymakla yetinmiş ve bu kesimin içerisinde sürekli olarak tarım kesimi çalışanlarına yer vermiştir. Bu kesimi kapsam dışı bırakma gerekçesi ise, tarım kesiminin faaliyet alanlarının genişliği ve tarımda çalışan nüfusun fazlalığı olmuştur.

4857 sayılı İş Kanunu, tarım işçisini tanımlamamakla birlikte, 111. maddesinde hangi işlerin tarım işi sayılacağını belirlenmesi görevinin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca yerine getirileceği hükmü yer almaktadır. Bu maddeye dayanılarak çıkarılan “Sanayi, Ticaret, Tarım ve Orman İşlerinden Sayılan İşlere İlişkin Yönetmelik” hangi işlerin tarım işi sayılacağını açıkça saymıştır.

Mevsimlik tarım işçisi konusunda ulusal mevzuatta açık bir tanım bulunmamaktadır. Bu konuda açık olmamakla birlikte Mülga 2925 sayılı kanunun 1. maddesinde yer alan ifadeden tarım işçisinin kim olduğunu kısmen de olsa belirlemek mümkün görünmektedir. Söz konusu maddedeki “tarım işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar...” ifadesinden, tarım işlerinde hizmet akdine dayanarak süreksiz olarak çalışanların tarım işçisi sayıldığını kabul etmek gerekmektedir. Bu konuda yapılan en önemli tanım, yürürlükten kaldırılmış olan 1945 tarihli “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu”nda yer almaktadır. Kanunun 2. maddesinin 2. fıkrasında “Tarım işçisinden maksat: Kendisinin veya ailesinin hiç arazisi olmayıp ta en az üç yıldan beri muayyen bir bölgede yerleşmiş ve bir ücret veya devşirilecek semere veya hasılatın bir hissesi mukabilinde devamlı olarak bedenen çalışanlardır”. Bu konuda yapılan en geniş tanım, 141 sayılı “Kırsal İşçilerin Örgütlenmesi Konusunda Sözleşme” İLO sözleşmesinin 2. maddesinde yapılan tanımdır. Bu tanıma göre; “kırsal kesimde tarım, zanaat ve benzeri bir işte ücretli işçi olarak çalışanlar “kırsal kesim işçisi” sayılmıştır. Türkiye açısından

bu kadar geniş kapsamlı bir tanımın uygulanıp uygulanmayacağını tartışmak gerekir. Fakat bu tanımın sadece tarım işinde ücretli çalışanları kapsaması dahi yeterli olacaktır.

Mevsimlik tarım işçileri arasında yer alan mevsimlik tarım işçilerinin tanımı konusu da yine belirlenmemiş kavramlar arasındadır. Bu konuda yapılan tanımlardan biri Çalgüner tarafından “bulundukları yerlerden başka mıntikalarda iş kabul eden işçilerdir” şeklinde yapılmaktadır. Mevsimlik tarım işçisinin tanımlanabilmesi için bu işçilerin özelliklerine bakmak gerekmektedir (Akbıyık, 2011).

Mevsimlik Tarım İşçilerinin Temel Özellikleri;

Tarım için herhangi bir miktarda araziye sahip değildirler,
İlkbahardan kış ayına kadar mevsimlik işçilik yapmak için ikamet ettikleri yerlerden göç etmektedirler,
Mevsimlik işleri bitince memleketlerine yine ailecek dönerler,
Herhangi kurum, kuruluşa veya özel bir yapıya bağlı olmadan çalışırlar,
Yaptıkları işlerin devamlılığı olmadığı için işlerini bitirdikleri bölgeden başka bölgelere giderek farklı farklı ürünlerde çalışırlar,
Çavuş usulü ile iş bulup onların kontrolünde hareket ederler,
Tarım sektöründe büyük bir iş gücü açığını kapatmaktadırlar.

Mevsimlik tarım işçiliğini şu şekilde tanımlamak mümkündür: Ücret karşılığında ikamet ettikleri yerlerden göç ederek, tarımda büyük bir işgücü olanağı yaratan, çavuş kontrolünde iş bulup, hareket eden sisteme mevsimlik tarım işçiliği denir.

2.1.2.Mevsimlik tarım işçileri

Türkiye de belirli araziye sahip olmayan çiftçiler ve arazilerin miras vs. gibi sebeplerle daralması, arazilerin parça parça olması, arazi sahiplerini de kendilerine bile yetemeyecek hale getirmiştir,

Kendi kendine yetemeyen aileler ekonomik gelir yolu olarak tarım işçiliğini uygun görüp yılın yarısını mevsimlik işçilikte geçirmişlerdir. Özellikle Karadeniz ve Çukurova da daha fazla olan tarım işçiliğinde aileler birkaç kişilik gruplar halinde göç etmek zorunda kalmışlardır.

Mevsimlik tarım işçiliği problemleri konusundaki maddeleri şu şekilde ortaya koyabiliriz:

- 1- Sosyal Güvenlik: Sosyal güvenceden yoksun olarak mevsimlik iş süresini geçirmektedirler.
- 2- Eğitim: İşçilerin kendileri de çocukları da belirli bir eğitim seviyesine sahip değildirler. Mevsimlik işlerin ilkbahar dan kışa kadar devam etmesi eğitimlerini sürekli yarı da bırakmalarına sebep olmaktadır.
- 3- Taşıma: Mevsimlik tarım işçileri minibüs usulü taşıma sistemiyle çalışma bölgelerine ulaşmaktadırlar. Bir minibüste ortama 17-20 kişi seyahat etmektedirler.
- 4- Barınma: Mevsimlik tarım işçileri hijyenden ve güvenlikten yoksun barakalarda çalışma sürelerini geçirmektedirler.
- 5- Sağlık: Temiz bir ortamda çalışamayan işçilerin hastalık kapmaları kaçınılmaz bir gerçektir. Ayrıca çalışma süresi içinde sakatlanma, yaralanma gibi durumlarda sağlık sorunları yaşamaktadırlar.
- 6- Beslenme: Mevsimlik tarım işçileri kendi yiyeceklerini memleketlerinden getirmektedirler. İmkanları doğrultusunda beslenebilmektedirler.
- 7- Temizlik: Barınaklarında yeterli temizlik malzemesi olmayan işçilerin, yine temizlik malzemelerini de kendilerinin getirdikleri görülmektedir. Hijyenin uygun olmadığı ortamda çalışma sürelerini geçirdikleri ortadadır.
- 8- Ücret: 12 saatlik çalışma süresine yeterli olmayacak bir ücretlendirme ile çalışmaktadırlar.

- 9- Dışlanma: Yöre halkı mevsimlik tarım işçilerinde işçilerin çocuklarını da kendilerine yaklaştırmamaktadırlar. Ötekileşmeye her zamanki gibi maruz kalmaktadırlar.
- 10-Çavuşlar: Mevsimlik tarım işçiliğinde aracı oldukça büyük öneme sahiptir. Aracının olmaması demek işçilerin o yıl iş bulamaması anlamına gelmektedir. Ama araçların işçilerin ücretleri üzerinden kendilerine pay çıkarmaları da tarım işçilerinin günlük ve yıllık kazançlarını düşürmektedir (Anonim, 2010).

2.1.3. Mevsimlik tarım işçiliği ve çalışma koşulları

Mevsimlik tarım işçileri bölge bölge dolaşarak ikametleri dışında birçok yerde çalışırlar. Yılın büyük bir bölümünü çalışarak geçiren mevsimlik tarım işçilerinin memleketlerinde kaldıkları süre bir o kadar azdır. Mevsimlik tarım işçiliği için gidilen bölgelerin hepsinde çalışma periyodu, düzeni, arazi sahibinin tutum ve davranışları, gidilen ürün hepsinde başka başkadır. Fakat mevsimlik tarım işçileri arasında her yıl aynı bölgede aynı üründe çalışan da yok değildir.

Mevsimlik tarım işçileri, mevsimlik işler dışında ikamet ettikleri yerlerde yılın çoğunluğunu işsiz olarak geçirirler. Sebebi ise yeterli eğitim düzeylerinin olmayışı ve bu yüzden bir mesleğe sahip olamamaları gelmekte bu da mevsimlik işler harici başka bir iş bulmalarına engel teşkil etmektedir.

Mevsimlik tarım işçileri, mevsimlik işlerde bir yıllık çalışma periyodunda kazandıkları parayı yıl içerisinde harcamaktadırlar. Belli bir meslekleri olmayan işçiler mevsimlik işlerden kazandıkları düşük ücretlere razı olmak zorunda kalırlar. Erkek ve kadın ayrımı yapılmadan erkekler de ikamet ettikleri yerlerde iş bulamamaktadırlar.

İşsiz kalmak mevsimlik tarım işçilerinin en çok yakındıkları ve mağdur oldukları durumdur. Doğu ve Güneydoğudan gelen mevsimlik tarım işçileri yerleşim yerlerinde öne çıkan toprak ağalığı sisteminden kaynaklı da iş bulmakta zorlanmaktadırlar. Arazilerin hemen hemen hepsi belirli kişiler tarafından yönetilmekte ve belirli işçiler çalıştırılmakta olduğu için memleketlerinde arazi işi bulmaları mümkün olmamaktadır. Aynı zamanda göçe mecbur kalmalarından kaynaklı mevsimlik işçiliği mecburen yapmak durumunda kalmaktadırlar.

Mevsimlik tarım işçileri işsizliği büyük oranda yaşamakta olup aile mensuplarından yaşça büyük olan ve 15 yaşın altı çocuklarda mevsimlik tarım işçiliği yapmak zorunda kalmaktadırlar. Ailecek yapılan mevsimlik tarım işçiliğinde aile bireylerinde birkaçı başka bölgede diğer birkaç kişide farklı bölgelerde çalışmakta olduğundan çocukların akrabaları ile mevsimlik tarım işçiliğine gittikleri de görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sıkıntılar yanında gidecekleri yerde eğer bir çavuş yoksa iş bulmakta zorluk çekmekte hatta bulamamaktadırlar. Örneğin fındık işi için gittikleri bölgede birçok arazide çalışmaktadırlar tabi bu çalışma planını araçlar düzenlemektedirler. Çavuşun olmadığı yerde mevsimlik işçiler birkaç arazide çalışıp, daha çalışma mevsimi tamamlanmadan evlerine dönmek zorunda kalmaktadırlar. Mevsimlik işçiler için çavuşun yeri ve önemi büyüktür. Aynı zamanda işçiler memleketlerinde birçok ihtiyaçlarını veresiye usulüyle halletmekte olup, mevsimlik işten kazandıkları paralarla da geri döndüklerinde borçlarını kapatmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçilerinin geçim kaynağı mevsimlik işler olduğundan yıl içinde çıkan mevsimlik işlere gitmek zorundadırlar. Çünkü bir yıllık süreçte bütün giderlerini mevsimlik tarım işçiliğinden aldıkları ile sağlamaktadırlar. Çalışma şartlarının elverişsizliğini bildikleri halde yaşamaları için gerekli ihtiyaçları için yine de bu işi yapmaları gerekmektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin ücretlerinin azlığı ve haklarının yetersiz oluşunu bilip yine de çalışmaya devam etmektedirler. Yer yer şikâyet edip bu durumdan yakınsalar da çalışmaktan başka çareleri olmadığı için işlerine devam etmektedirler.

Sakarya'da 2019 sezonunda fındık toplama günlük yevmiyesin 85 TL'dir. Her yıl ücretler de artış olsa da 12 saatlik bir çalışma süresini düşündüğümüzde yeterli gelmemektedir.

Ücret azlığına karşın çalışma süreleri 12 saat hatta bazen işin bitmemesi ve fazlalığına bağlı olarak daha da uzun sürmektedir. Sabah 7 de başlayan iş akşam 7 ye kadar sürmektedir. Günlük çalışma süresi uzun olduğu halde işçiler bir gün bile az çalışmak istememektedir çünkü bir gün çalışmamak o günün ücretinden mahrum olmak anlamına geldiği için verilen iş ne kadar uzun olsa da ücret için çalışmayı göze almaktadırlar.

Mevsimlik tarım işçiliğinde çalışırken gerekli koruma önlemlerinin alınması gerekir. Bunlardan en öncelikli olan şapka ve eldivendir. Ama ne yazık ki bu ihtiyaçlarını bile arazi sahibi karşılamamakta hatta çoğu kez kendileri memleketlerinden gelirken getirmektedirler.

Mevsimlik tarım işçilerinin çalıştıkları işlerin zorluğu göz önüne alındığında herhangi bir sosyal güvencelerinin olmadığı ve hastalık, yaralanma durumlarında ise bu güvencenin olmayışından kaynaklı mağduriyet yaşadıkları belirtilmiştir. Her türlü haktan yoksun olan işçilerin yaşam seviyelerinin bir nebze olsun düzeltilmesi yönünde kanunlar kapsamında adımlar atılmalıdır.

2.1.4. Mevsimlik tarım işçiliğinin yasal çerçevesi

Mevsimlik tarım işçiliğine yönelik yasal düzenlemeler ise genellikle farklı yasalarda ve bir bütünlük arz etmekten uzak bir yapıya sahip düzenlemelerdir.

-Türkiye Cumhuriyeti Anayasası:1982 Anayasası Türkiye Cumhuriyeti’ni 2. maddesinde “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir” şeklinde tanımlamaktadır. Gerek Anayasamızın 2. maddesi gerekse Anayasa Mahkemesinin tanımına bakılarak sosyal hukuk devletinin sahip olması gereken nitelikler yine Anayasanın üçüncü bölümünde Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlığı altında “ Eğitim ve Öğrenim Hakkı, Toprak Mülkiyeti; Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti, Çalışma Hakkı ve Ödevi, Sendika Kurma Hakkı, Ücrette Adaletin Sağlanması, Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması, Sosyal Güvenlik Hakkı” başlıklarıyla sosyal devletin sahip olması gereken nitelikler olarak yer almaktadır. Sosyal Hukuk devletinin tüm vatandaşlarına tanınması gereken bu haklar şüphesiz Mevsimlik tarım işçilerini de kapsamalıdır. Fakat tarım çalışanlarının büyük çoğunluğu gibi, Mevsimlik tarım işçileri de Anayasada ifade edilen bu hakların büyük çoğunluğundan mahrum bir şekilde çalışmakta ve yaşamaktadırlar. Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşullarını düzenleyen yasaların kapsamı dışında tutulması anayasaya aykırı bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

-4857 Sayılı İş Kanunu: Mevsimlik tarım işçilerinden kamuda çalışanlar, çalışma ilişkilerini düzenleyen İş Kanunu'na tabi olarak çalışırken, tarım kesimi çalışanları iş ilişkileri açısından herhangi bir yasal düzenlemeye tabi değildirler. 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu bu kesimi 4. maddesinde sayılan istisnalar arasında yer alan tarım çalışanlarına bu kanun uygulanmayacağı hükmü getirilmiştir. Oysa Asgari Ücretin tarım kesimine uygulanmasına ilişkin 1475 sayılı İş Kanunu'nda yer alan düzenlemeye yeni yasada yer verilmeyerek Asgari Ücretin bu kesime uygulanması konusunda tartışmaya açık hale getirmektedir.

-4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu: Mevsimlik tarım işçilerinin mevcut çalışma koşullarını düzenleyen yönetmeliğe dayanak oluşturması nedeniyle mevzuat içerisinde yer almaktadır.

-816 Sayılı Borçlar Kanunu: 4857 sayılı İş kanunun 113. maddesinde sayılan maddeler dışındaki iş ilişkileri açısından tarım çalışanlarına 816 sayılı Borçlar Kanunun "Hizmet Akdi" başlığı altındaki 313-354. maddeleri uygulanmaktadır.

-2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu: Mevsimlik tarım işçileri sosyal güvenlik açısından 1983 yılında kabul edilen bu yasa kapsamında sosyal güvenceden yararlanmaktadırlar (Anonim, 2010).

2.1.5. Araştırma bölgesinin tarımsal yapısı

Fındık yetiştiriciliği Sakarya-Karasu ilçesinin en önemli ekonomik gelir kaynağıdır. Hemen hemen her ailenin az da olsa bir fındık bahçesi bulunmaktadır. Fındık üretimi konusunda önemli bir paya sahip olan karasu ilçesi fındık üretimi için her yıl başta toprak tahlili olmak üzere bir yıllık bakım periyotlarına uymaktadır.

Sakarya nemli ve ılıman bir iklim özelliğine sahip olduğu için fındık yetiştiriciliğine oldukça uygundur. Hatta birinci ürün bazında fındık, Karasu halkı için önceliklidir. Sürekli yağış alan bir iklimsel yapıya sahip olan bölge ancak fındık gibi dal sistemli ve yağışı seven bir ürünün yetiştiriciliğine imkân sağlamaktadır.

Karasu'nun arazi varlığı ve kullanımı da şu şekilde dağılmaktadır: Karasu'nun 44 bin 900 hektarlık arazisinin yüzde 67,62'si 30 bin 361 hektar ile tarım arazisi, yüzde

27,76'sı 12 bin 465 hektar ile orman arazisi ve yüzde 4,62'si 2 bin 74 hektar ile tarım dışı alandır. Tarım arazilerinin yüzde 65,87'si 20 bin hektarla fındıklık, yüzde 24,43'ü 7 bin 418 hektarla tarla ve diğer kısımları meyvelik, sebzelik, kavaklık ile çayır ve mera alanıdır. Karasu'da üretilen ürünlerin başında 200 bin dekar alanda 33 bin ton ile fındık gelmektedir. Fındığı 20 bin dekar alanda 100 bin ton ile silajlık mısır ve 13 bin 980 dekar alanda 15 bin 378 ton ile danelik mısır izlemektedir. Yulaf, yonca ve kivi de üretimde önemli yer tutmaktadır (Karasu Ziraat Odası).

Fındık bölge halkı için çok önemli bir gelir kaynağı olmasından kaynaklı bölge halkı fındık söz konusu olduğunda eldeki imkanlar doğrultusunda bakım işlerini yapmaktadır. Fındık arazi sahibi için en başta gelen ekonomik kaynak olan fındığa sahip çıkmaktadır. Fındık dışında; mısır, ceviz, arpa, buğday, sebze vb. ürünlerde yetiştirilmekte olup yörenin iklimsel özellikleri başta olmak üzere en çok fındık yetiştiriciliği tercih edilmektedir.

Üreticiler fındık yetiştiriciliği konusunda bazı kamu kurum ve kuruluşları tarafından bilgilendirilmektedirler. Özellikle İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, Ziraat Odaları, Tarım Kredi Kooperatifleri, Fiskobirlikler ile üreticiler istedikleri bilgiye rahatlıkla ulaşabilmektedir. Ayrıca Ziraat odasının Tarımsal nüfus gençleşiyor adı altında her yıl 10 ile 12 adet düzenlediği tarım kursları ilçe üreticilerinin bölgeye uygun tarım ürünü yetiştiriciliği konusunda bilinçlenmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle Fındık Yetiştiriciliğine ağırlık veren kurslar düzenlenmektedir. Üreticiler edindikleri bilgilerle daha kaliteli fındık yetiştirmeye çalışmaktadır.

Ayrıca Karasu genelinde 2 bin 284 işletmecide 14 bin 20 büyükbaş hayvan, 30 işletmecide bin 595 küçükbaş hayvan, 158 işletmecide 8 bin 154 arı, 54 işletmeciye ait 71 kümeste 1 milyon 790 bin 438 etlik piliç ve 32 bin 234 köy tavuğu yetiştiriliyor. Üretimler kapsamında 224 ton 837 kilogram kırmızı et, 11 milyon 758 bin 400 litre süt, 40 ton 600 kilogram bal, 2 ton 195 kilogram bal mumu ve 9 milyon adet etlik piliç elde edildi (Karasu Ziraat Odası).

2.2. Literatür Özetleri

Pamuk (1999), Türkiye eski zamanlardan itibaren göçebe yaşamı bırakıp, yerleşik yaşama geçmiştir. Bu çalışmanın amacı; Ülkemizde yurt edinme tarihinde kötü bir yere sahip olan ve önemli bir sorun olarak kalan 16.yüzyıldan bugüne kadar olan yurt edinme probleminin, Türkiye de belli başlı farklılıklarını ortaya koymaktadır. Yapılan bu kapsamlı araştırmada; yerleşik bölgelerin yok oluşu ile beraber yerleşmelerin nasıl, hangi şekilde ve hangi tarihte terk edildiği ve kayboluşu belirli aşamalarla ortaya koyulmuştur. Bireylerin yörelerinden gitmesi ve o yörelerin zamanla yok oluşu göç merkezli bir çalışmayı ortaya çıkarmıştır. Maddi olanaksızlık ve her türlü güvenceden yoksun oluşa dayandırılan göç kavramı birçok sebeple ortaya koyulmuştur.

Yıldırak, ve ark. (2002), Mevsimlik tarım işçiliği her türlü imkanlardan yoksun bir iş alanı olarak görülse de; kalıcı bir iş olarak varlığını devam ettirmektedir. Tarım da mevsimlik işçilik yapan kitle net olarak bilinmemekle birlikte tahmini tarımsal faaliyetin yarısı mevsimlik işçilik yaparak hayatlarını sürdürmekte olduğu düşünülmektedir. Mevsimlik işçilik yapan kitle üzerine incelemeler ve araştırmalar son zamanlarda artma eğilimi göstermiştir. Bu çalışmalar birçok özellik ve başlık altında ele alınmıştır. Belli başlı veriler birçok faktör düşünülerek analiz aşamasından geçer. Çalışmanın ana amacı mevsimlik tarım işçiliğini ‘görsel sosyoloji’ yönünden ortaya koymaktır. Mevsimlik tarım işçilerini yapısal özellikleri, yer edinmemeleri, fakirleşmeleri, mevsimlik tarım işçisi oluşları açısından detaylı inceleme ve araştırma yöntemi ile ortaya koymaktır. Çalışmada mevsimlik tarım işçiliği yapan ailelerin hayat tecrübeleri görsel olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Altınpıçak ve Gülçubuk (2004), Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarında önemli sorunları bulunmaktadır. Sorunlardan başlıcaları; ücret koşulları, sosyal güvenlik durumları, içme suyu, tuvalet-banyo, çocukların eğitimi, barınma koşulları ve sağlık olanaklarının yetersizliğidir.

Özbekmezce ve Sahil (2004), Bu çalışmada mevsimlik tarım işçilerinin problemleri analiz edilerek, yaşadıkları problemler ele alınmıştır. Yapılan çalışmaya baktığımızda araştırma kapsamındaki ailelerin oldukça çok nüfuslu olduğu ve Güneydoğu ve Doğu

Anadolu dan gelen küçük yapılı eğitim düzeyleri pek olmayan aileler olduğu görülmüştür. Birçok imkândan yoksun durumda olan ailelerin maddi olanaksızlık içinde oldukları ve mevsimlik iş dışında geçimlerini sağlayacak başka işlerinin ve iş kapılarının olmadığı ortaya göz önüne çıkmıştır. Araştırmada ele alınan ailelerin çalışma bölgesinde ve ikamet ettikleri yerde hemen hemen aynı yaşama olanaklarında hayatlarına devam ettikleri yani işverenin ardiye olarak kullandığı her türlü bakım şartlarından yoksun yerler olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan araştırmada mevsimlik tarım işçilerinin kaldıkları yerlerle ilgili problemlerin çözülmesi halinde diğer problemlerinde beraberinde çözüleceği kanısına varılmıştır.

Anonim (2010), Mevsimlik tarım işçilerinin uygun, düzenli ortamlarda kalamamaları, yemek ihtiyaçlarını düzgün koşullarda sağlayamamaları sağlıklarını olumsuz açıdan etkilemektedir. Mevsimlik tarım işçilerin kalabalık aile yapısı istedikleri gıdayı almalarını zorlaştırmıştır. Yemek yapılan ve yenilen yerlerin temizlik açısından uygun olmayışı, arazi sahibinin mevsimlik tarım işçilerine gıdalarını muhafaza edebilmeleri için buzdolabı imkânı sağlamaması bu da beraberinde sağlıksız beslenmeyi getirmesi, temiz su imkanının yeterli olmayışı gibi faktörler işçilerin sağlığını riske atmaktadır. Türkiye de tarım işçilerinin gıda ihtiyaçlarının düzgün sağlanması açısından araştırmalar yok denecek kadar azdır. Mevsimlik tarım işçilerinin gıda ihtiyaçlarını kapsan bu araştırmada yapılan detaylı araştırma bilgileri ele alınmıştır

Anonim (2010), Mevsimlik tarım işçileri arazilerin çeşitli sebeplerle bölünmesi, parçalanması ve küçülmesi s sebebiyle geçimlerini sağlayabilmek için ikamet ettikleri yerlerden başka yerlere gitmek zorunda kalmışlardır. Çok sayı da kurum ve kuruluş tarafından bütünsel yaklaşımdan uzak bir biçimde, kendi görev alanlarına giren konularda mevzuat düzenlemeleri yapılması, sorunlara kökten ve bütüncül çözüm getirilmesini gerekmektedir.

Koruk (2010), Yeteri kadar arazi varlığına sahip olamayan aileler işgücü ihtiyacı olan yerlere giderek mevsimlik tarım işçiliği yapmaktadırlar. Yaşam koşullarının uygunsuzluğu (sağlıksız barınaklar, temiz içme–kullanma suyunun olmayışı, yaşam alanında biriken atıklar, sağlıksız tuvalet, gıda yetersizliği vb.), işin niteliğine bağlı olarak maruz kaldıkları riskler (uzun çalışma saatleri, tarım ilacı, tozlar, güneş, gürültü,

ısı etkisi) ve sağlık sorunları (kazalar ve yaralanmalar, böcek sokmaları, güneş çarpması vb) ile temel insan hakkı olan hizmetlere (sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler) de ulaşamama nedeniyle mevsimlik tarım işçiliğinin en zor biçimlerinden birisidir.

Akbıyık (2011), Bu araştırma mevsimlik tarım işçilerinin aldıkları yetersiz yevmiyeleri ve çalışma koşullarını ele alarak mevsimlik tarım işçiliğinde çalışan bireylerin niteliklerini ele almıştır. Mevsimlik tarım işçilerinin çalışacakları bölgeye çavuş, aracılığı ile geldiklerini ve çalışılan yerde uygun olmayan koşullarda kaldıkları belirtilmiştir. Yapılan bu çalışmada mevsimlik tarım işçilerinin kaldıkları yer ve eğitim çağındaki bireylerin eğitim problemleri çözülürse diğer maddi ve sosyal problemlerinde çözüme kavuşacağı yargısına varılmıştır.

Benek ve Ökten (2011), Çalışmanın sınırlarını eğitimleri sürmekteyken, eğitimlerini yarıda bırakıp aileleri ile birlikte başka bölgelere gitmek zorunda kalan çocukları ve onların ailelerini kapsamaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin eğitim sürecindeki çocukları okullarını her zaman yarı da bırakmak ve aileleri ile mevsimlik işlere gitmek zorunda kalmışlardır. Mevsimlik tarım işçilerinin kullandıkları minibüslerin güvenli olmayışı da risk unsuru oluşturmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin gittikleri yerlerdeki sağlık açısından yaşanan problemler, barınakların her türlü imkândan yoksun oluşu, gıda ihtiyaçlarını yeteri kadar karşılayamamaları ve aldıkları yevmiyelerin azlığı gibi yaşadıkları sorunlar ele alınmıştır.

Karaman ve Yılmaz (2011), Mevsimlik tarım işçiliği geçici işçilik ve gezici işçilik olarak iki şekilde yapılmakta olup belirli yevmiye ile çavuş aracılığında kurulan iletişimle kendilerine işgücü sağlamaktadırlar. Mevsimlik tarım işçileri uygun olmayan birçok koşulda işçiliğe devam etmektedirler. Kanunlarla son zamanlarda belirli iyileştirmeler yapılmakta olup, mevsimlik tarım işçileri her yönden daha güvenceli hale getirilmeye çalışılmıştır. Soyut çalışma şeklinin kullanıldığı araştırmada karşılıklı görüşmeler ve gözlemlerle ortaya konulan bilgiler daha net hale getirilmeye çalışılmıştır.

Beleli (2013), Mevsimlik tarım işçiliği Türkiye de tarımın olmazsa olmazlarından biri konumundadır. Fakat mevsimlik tarım işçiliğindeki gezicilik ve geçicilik kavramları birçok problemi birlikte ortaya koymaktadır. Mevsimlik tarım işçiliğindeki bu

problemlerin giderilmesi devletimizin sağlayacağı imkanlarla daha rahat olacaktır. Mevsimlik tarım işçilerinin somut ve soyut özellikleri, isteklerinin öneme alınması oldukça önemlidir. Mevsimlik tarım işçiliğini genellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu'dan gelen işçiler oluşturmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerini çalışma bölgelerine genellikle ailecek geldikleri görülmektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin yılın bir çok ayında farklı bölgelerde ve farklı ürünlerde çalışmaktadırlar. Fakat bu çalışma periyodu işçilere problem yaratmaktadır. Özellikle kaldıkları yer sorunu başta olmak üzere; sağlık, güvenlik, beslenme, temizlik, çalışma şartlarının elverişsizliği, çocuk işçiliği, eğitim ve özellikle çocukların eğitimi vb. birçok problemi de ortaya koymaktadır.

Altın (2014), Bütün dünyada yapılmaya başlanan serbest ekonomi girişimleri tarımda hızlı bir değişim aşamasına geçmiştir. Köylerde yaşayan halkın zamanla tarımsal faaliyetleri bırakması ve kentlere hızlı bir geçiş sürecini başlatmıştır. Uzun yıllardır süre gelen tarım işçiliği yaşadığımız şu zamana baktığımızda artarak devam etmektedir. Mevsimlik tarım işçiliği, işçilik yapan kişiler için yaşamsal anlamda önem arz etmektedir. Türkiye de mevsimlik tarım işçiliğinde çalışan bireylerin sayısı günden güne artmaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğudan mevsimlik tarım işçiliğine yoğun bir talep vardır.

Çınar (2014), Tarımsal hayatta ortaya çıkan değişimle beraber makineli tarıma geçilmesi insanların çalışması faktörünü yok etmiş bu sebeple insanlar şehirlere iş bulmaya gitmek durumunda kalmışlardır. Hayatlarının büyük kısmını tarımsal faaliyetlere ayıran insanlar şehirlere göç ettiklerinde çok az ücretle güvenlikten uzak bir şekilde işlerde yer almak zorunda bırakılmışlardır. Köylerde varlıklarını devam ettirmeye çalışan ve belirli arazi varlığına sahip olamayan kişiler ise yılın birçok ayında göç usulü ile farklı bölgelere giderek mevsimlik tarım işçiliklerinde görev almaktadırlar. Sağlık açısından uygun olmayan şartlarda ve güvenceden yoksun olarak çalışmaya devam eden işçiler hastaneye gitmeleri gereken zamanlarda gidememekte ve insan onuruna yaraşır bir hizmete sahip olamamaktadırlar. Bu da tarım işçilerinin kötü çalışma şartlarını açıkça ortaya koymaktadır. Mevsimlik tarım işçileri maddi olarak da hayatın hep bir adım gerisinde kalarak yaşamlarına devam etmektedirler.

Davran ve ark. (2014), Maddiyatın az oluşu, arazinin olmayışı, çok fazla doğum yapılması, yöreler arası seviye değişiklikleri, kazançların adil dağıtılmaması, terör ve derebeylik düzenine sahip toplumlarda maddiyat ve maddiyat harici sebeplerden hemen hemen her yıl yüzlerce birey memleketlerini bırakıp mevsimlik tarım işçiliği yapmak için başka bölgelerde çalışmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçiliği için bulundukları yerleri bırakmak sadece aile de işçilik yapacak olanları değil çocukları ve çalışamayacak yaşta olanları da büyük oranda etkilemektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin toplumla olan ilişkilerinde geleneksel yapının etkin olduğu ve bu geleneksel yapının ağırlığının ciddi anlamda anlaşıldığı ortaya konulmuştur. Mevsimlik tarım işçiliğini ortaya çıkaran nedenler yalnız maddiyata dayanmamakta olup beraberinde birçok faktörü de barındırmaktadır.

Selek ve Bulut (2014), Uygun koşullarda bir iş bütün bireylerin kanunlarca belirlenen her türlü haklardan yaralandığı çalışma hakkını ortaya koymaktadır. Uygun koşullarda bir iş bütün dünya ülkelerinde insani şartlara yakışır bir iş tanımını ortaya koymaktadır.

Yıldırım (2015), Araştırma da Türkiye de mevsimlik tarım işçiliği yapanların durumları ortaya konularak mevsimlik tarım işçiliğinin problemleri ve bu araştırmaya farklı bir bakış açısı ortaya koymayı amaçlamıştır. Mevsimlik tarım işçiliği; kişilerin ikamet ettikleri yerleri yılın belirli zamanlarında göç usulü ile bırakıp tarımsal faaliyette yer almalarına denir. Çok eski zamanlardan beri mevsimlik işçilik devam etmektedir. Mevsimlik tarım işçiliği belirli yıllarda artık tarımın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Mevsimlik tarım işçilerinin, mevsimlik tarım işçiliğini yapmalarındaki en büyük etken maddi anlamda kazanç sağlamaktır. Küçük yörelerde yaşamlarını sürdüren bireyler, belirli bir arazi varlığına sahip olamamalarından kaynaklı ekonomik eksikliği ciddi anlamda yaşamaktadırlar. Hatta mevsimlik tarım işçileri gelir açısından ve toplumdaki farklılaşma etkisiyle günden güne daha çok karşı karşıya kalmaktadır. Küçük yörelerdeki ekonomik yetersizliğin büyük en büyük problemlerini mevsimlik tarım işçileri yaşamaktadır. Kanunların da bu konuda eksik kalışı birçok sıkıntıyı beraberinde getirmektedir. Bu yüzden mevsimlik tarım işçiliğinin koşullarının iyileştirilmesine yönelik uygulamaların hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

Arslan (2016), Türkiye’deki mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları problemleri araştırarak konuya çözüm bulmak amaçlanmıştır. Mevsimlik tarım işçiliği, ‘Yaşadıkları bölgeden başka bir bölgelere iş ihtiyacına göre tarımsal alanda yer almak için genellikle ailelerinden birkaç kişi ile birlikte göç eden insan topluluğu’ olarak tanımlanabilmektedir. Mevsimlik tarım işçileri yaşam standartlarına bakıldığında yoksulluk sınırında oldukları görülmektedir. Yaşadıkları yerlerde arazi varlıklarının olmayışı veya yeterli olmayışından kaynaklı yoksulluğu önemli ölçüde yaşamaktadırlar. Mevsimlik tarım işçileri günden güne iyi olmayan bir çalışma sistemine dâhidirler. Mevsimlik tarım işçilerinin hayat şartları, çalışma koşulları ve her türlü hakları için birlik olunması gerekmektedir.

Aslan ve ark. (2017), Mevsimlik tarım işçiliğinde çavuş usulü vardır. Çavuş mevsimlik işçilere iş bulmak, ücretleri arazi sahibi ile görüşmek ve çalışma şartlarının belirlenmesinde de aracılık yapmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçileri çavuşlar aracılığı ile iş olanağı sağlamalarına rağmen, yaşam koşulları, kanundaki hakları, sosyal açıdan edinemedikleri imkanlar, yevmiyelerde yaşadıkları sıkıntılar gibi birçok sıkıntı ile karşılaşmaktadırlar.

Güneş (2017), Mevsimlik tarım işçileri kötü yaşam koşulları, ağır çalışma şartları, birlik olamadan verdikleri çalışma mücadelesi, sağlık ve güvenceden yoksun olarak çalışıp tarım sektöründe yerlerini almaktadırlar. Mevsimlik tarım işçilerinin sayıları tam olarak bilinmese de tarımsal alan da mevsimlik tarım işçilerinin yeri ve önemi büyüktür. Yapılan çalışmalar; mevsimlik tarım işçilerinin çalışma şartlarını, gündelik yaşamlarını, toplumda edindikleri konumlarını, yasalar açısından hangi haklara sahip olduklarını belirlemek adına önem arz etmektedir. Çalışmalar; mülakat, anket, gözlem teknikleri ile bilgi toplamaya yöneliktir.

Orhan (2017), Mevsimlik tarım işçiliği tarım sektöründe büyük bir paya sahip durumdadır. Fakat eğitim, sağlık, beslenme, barınma gibi konularda problemler yaşamaktadırlar. Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları bu problemlerin çözülmesi veya en aza indirgenebilmesi için Devlet olarak ve birlik içinde iyileştirmeler yapılmalıdır. Aynı zamanda mevsimlik tarım işçisi ailelerin talepleri dikkate alınmalıdır.

Avşar ve Işık (2018), Tarım günümüzde olduğu gibi Osmanlıda da insanların en önemli ekonomik gelir kaynağı durumdadır. Mevsimlik tarım işçiliği tarımda büyük bir yere sahip konumdadır. Ancak kanuni düzenlemeler tarımda önemli yeri olan işçiler için yeterli değildir. Mevsimlik tarım işçileri aynı sürede aynı işi yapmalarına rağmen cinsiyet açısından ayırım yapılarak farklı ücretlendirme ile karşılaşmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşulları ve çalışma şartlarını kaleme alan bu çalışmada problemlerin giderilmesi için çözüm önerileri üretilmiştir. Bu amaç ile mevsimlik tarım işçilerinin; eğitim, barınma, ücret, sağlık, çalışma şartlarının düzenlenmesine karşı çözüm önerileri sunmaktır.

3- MATERYAL ve YÖNTEM

Konusu, amacı ve kurumsal yaklaşımı itibariyle sosyal olguların çok boyutluluğundan hareket edilen araştırma da nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel veri tekniklerinde anket tekniğine başvurulmuştur. Bunun yanı sıra, mevsimlik tarım işçilerinin bu kapsamda yaşadıkları sorunları tespit etmek, anlamak ve çözüm önerilerinde bulunmak amacıyla, araştırmanın yaslandığı teorik yaklaşım çizilirken konu ile ilgili literatür taramaları ile incelemeler yapılmıştır.

Araştırmanın popülasyonunu, Sakarya ili Karasu ilçesinde mevsimlik tarım işçisi olarak kişi ve aileler oluşturmaktadır. Araştırma alanının seçiminde belirleyici olan unsurlar, ilçenin tarımsal ağırlıklı ekonomik ve işgücü yapısı göstermesi ve alanda daha önce benzer bir araştırmanın yapılmamış olmasıdır.

Çalışmada tercih edilen yöntem sosyolojik gözlem, anket tekniği ve literatür taramasıdır. Çalışmanın genel hatlarını belirlemek adına konu ile ilgili yeterli kaynak taraması yapılmıştır. Çalışmada Ağustos-Eylül aylarında 2019 tarihinde Sakarya ili Karasu ilçesine fındık toplamak için gelen 150 mevsimlik tarım işçisinin yaşam ve çalışma şartlarının incelenmesi amacıyla sosyolojik gözlem ve anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar araştırmada kullanılan literatür taramalarını desteklemektedir. Çalışma sonucunda mevsimlik tarım işçilerinin; Çalışma şartları ve yaşam şartları belirlenip, çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

4.BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyo-Demografik, Yaşam ve Çalışma

Koşullarına Ait Bulgular

4.1.1. Mevsimlik tarım işçilerinin yaş ortalaması

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin yaş ortalamasının 27 olduğu belirtilmiştir. Mevsimlik tarım işçiliğinde genellikle genç yaştaki işçilerin çalıştığı ama 75 yaşına kadarda işçilik yapan bireylerin olduğu görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçiliğinde çalışma süresi 12 saattir. Çalışma süresinin uzunluğu mevsimlik tarım işçilerini yormaktadır.12 saatlik çalışma periyodu genç yaştaki işçileri çok zorlamasa da belli yaştan üstünde ciddi zorluklar yarattığı görülmektedir.

4.1.2. Mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre dağılımı

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre dağılımı Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4. 1. Mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Erkek	82	54.7
Kadın	68	45.3
Toplam	150	100.0

Çizelge 4.1.’de görüldüğü üzere ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %54.7’sı erkek, %45.3’ünün kadındır. Mevsimlik tarım işçiliği kadın ve erkek ayrımı yapılmadan çalışılan bir iş olsa da kadınların fındık toplamak dışında yemek, bulaşık, çamaşır ve özellikle çocuk bakımını da üstlenmeleri, kadınların iş yükünün daha ağır olduğu görülmektedir.

Erkek ve Kadın olarak cinsiyete göre ayrımın gözetilmediği mevsimlik tarım işçiliğın de yapılan çalışma sonucu kadınların bazı işlerde zorlandığı belirtilmiştir. Erkeklerin günlük çalışma saatinde bile pek fazla zorluk çekmediği mevsimlik tarım işçiliği

Çalışma sisteminde, kadınların birkaç saat eğilerek fındık topladıktan sonra ciddi ağrılarla baş etmeye çalıştıkları belirtilmiştir. Ayrıca uvallama işleminde erkeklerin daha kuvvetli ve atik olduğu, kadınların ise özellikle uvallama işlemi sonrası taşıma sürecinde ciddi sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir (Alagöz, 2010).

4.1.3. Mevsimlik tarım işçilerinin eğitim durumları

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin eğitim durumlarına göre dağılımı izelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4. 2. Mevsimlik tarım işçilerinin eğitim durumları

Eğitim durumu	Sayı	%
Okur –yazar değil	31	20.7
Okur –yazar	16	10.7
İlköğretim	69	46.0
Lise	31	20.6
Üniversite	3	2.0
Toplam	150	100.0

Çizelge 4.2.’de görüldüğü üzere ankete katılan mevsimlik işçilerin %20.7’si okur-yazar değil, %10.7’si okur-yazar, %46.0’nın ilköğretim %20.6’si lise ve %2.0’nın üniversite eğitimini almakta veya almış görülmektedir.

Gelir durumları iyi olmayan mevsimlik tarım işçileri ailelerine yardım edip aile bütçesine katkı sağlayabilmek için eğitimlerinin büyük bölümünü yarıda bırakmak zorunda kalmışlardır.

Mevsimlik tarım işçileri yaşadıkları yerlerde eğitimlerini istedikleri gibi tamamlayamamaktadırlar. Bunun sebebi ise ekonomik yetersizlik, ailelerin eğitim durumlarının iyi olmayışı ve haliyle bireylerin iyi yönlendirilememesi, mevsimlik işlerin ilkbahardan kışa kadar aralıklı olarak devam etmesi, ailedeki kişilerin hemen hemen hepsinin mevsimlik işlerde çalıştığı için çocukların yanlarında kalacak kimsenin olmayışı ve asıl önemli olan ise eğitim- öğretim dönemi içinde gittikleri bölgelerde de eğitim alacak imkanların sağlanmayışı bireyleri eğitim hakkında yoksun bırakmaktadır (Tuba A, Bülent G, 2004).

4.1.4. Mevsimlik tarım işçilerinin medeni durumları

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin medeni durumlarına göre dağılımı Çizelge 4.3'te verilmiştir.

Çizelge 4. 3. Mevsimlik tarım işçilerinin medeni durumu

Medeni durumu	Sayı	%
Evli	54	36.0
Bekar	95	63.3
Boşanma nedeni ile dul	0	0.0
Vefat nedeni ile dul	1	0.7
Toplam	150	100.0

Çizelge 4.3'te görüldüğü üzere ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %36.0'ının evli, %63.3'ü bekar, %0.7'sinin vefat nedeni ile dul olduğu görülmüştür.

Mevsimlik tarım işçiliğinde en büyük payı bekar olan kitle oluşturmaktadır. Sebebi ise ailelerine yardım edebilmek yani aile bütçesine katkı sağlama amacı yer almaktadır. Evli olan kesim ise ikinci büyük paya sahiptir. İşçilerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri aile ekonomisine katkı çok önemli bir yer almaktadır.

Mevsimlik tarım işçileri kalabalık aile yapısına sahip olmaları ve belirli gelir durumlarının olmayışı nedeniyle evli veya bekar olmaları hiç fark etmeden tarım işçiliğine devam etmektedirler. Tabi özellikle aile geçiminden sorumlu olan anne- baba faktörü maddiyat açısından işçiliğe gitmek zorunda kalmaktadır.

Geldikleri bölgelerin geleneksel yapısı düşünüldüğünde erken yaşta evliliklerin olduğu belirtilmiştir. Bu da yine çocuk denecek yaşta bireylere ciddi aile sorumluluğunu yüklediğini belirtmişlerdir.

4.1.5. Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvence durumları

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvence durumlarına göre dağılımı Çizelge 4.4'te verilmiştir.

Çizelge 4. 4. Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvence durumları

Sosyal güvence durumları	Sayı	%
Bağ-Kur	2	1.3
Ssk	0	0.0
Emekli sandığı	0	0.0
Yeşil kart-65 aylığı	6	4.0
Yok	142	94.7
Toplam	150	100.0

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %1.3'ünün BAĞ-KUR, %4.0 yeşil kart-65 aylığı, %94.7'sinin sosyal güvencelerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçilerinin sağlık haklarından da önemli ölçüde yoksun olduğu görülmektedir. İşçiler acil haller dışında sağlık birimlerine gitmediklerini ifade etmişlerdir. Ancak bunun nedeni, giderleri karşılayacak maddi kaynaklara sahip olmamalarının yanı sıra, sağlık personelinin kendileriyle ilgilenmeyeceği yönünde bir düşünceye de sahip olmalarıdır.

Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşullarının zorluğu ortadadır. Fakat tarım işçiliğinde çalıştıkları zaman süresince herhangi bir sosyal güvenceye sahip olamamaktadırlar. Yaralanma, sakatlanma gibi hastalık durumlarında sosyal güvenceden yoksundurlar. Yasalar çerçevesince güvenlik önlemlerinin en uygun bir şekilde sağlanması gerekmektedir.

Göçebe yaşam şekli ile hayatlarına devam eden mevsimlik tarım işçileri güvencesiz bir şekilde çalıştırılmaktadırlar. Çalışma şartları göz önüne alınarak tarım işçilerinin sağlıklarını koruyucu hiçbir önlemin alınmadığı yaralandıklarında ya da hastalandıklarında hastaneye bile gitmekte çekimser kaldıklarından anlaşılmaktadır. Sağlık güvencelerinin olmayışı iş kazaları yaşadıklarında hayatlarını tehlikeye sokmaktadır (Arslan H, 2016).

Yasalarla güvence altına alınmayan her işte yaşanan problemler gibi mevsimlik tarım işçiliğinde de güvence kontrolünün sağlanmadığı takdirde ciddi problemler yaşanacaktır. Mevsimlik tarım işçiliği ülke yasalarınca en iyi seviyeye getirilmesi

gerekmektedir. Kanunlar ile gerekli sağlık güvenceleri sağlanarak birey olarak daha uygun çalışma sistemine girmeleri gerekmektedir.

4.1.6. Mevsimlik tarım işçilerinin hane ortalaması

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin hane ortalaması 9 kişidir. Kalabalık aile yapısına sahip olan mevsimlik tarım işçilerinin ocuk sayısının fazla olduğu görülmüştür. Kalabalık aile yapısına sahip oldukları yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur. ocuk sayısının fazlalığı aile bütçesine ileri ki zamanda katkı olarak görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçileri genellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ikamet etmektedirler bu da mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları yöredeki geleneksel yapıya uymak zorunda olduklarını ortaya koymaktadır. Bölgenin geleneksel durumu kalabalık aile yapısına uygun durumdadır. Bu şekilde çok sayıda ocuk sahibi olmanın aile yapısını kuvvetlendirdiği ve bölge de yer edinebilmenin şartı olarak grldğu belirtilmiştir.

Kalabalık aile yapısının önemli olduğunu düşünen tarım işçileri ekonomik durumlarına bakmaksızın plansız ocuk sahibi olmaktadırlar. Bu da beraberinde maddi problemleri ortaya çıkarmaktadır.

4.1.7. Mevsimlik tarım işçilerinin ortalama ocuk sayısı

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin ortalama ocuk sayısının ortalama 5 kişidir.

Plansız aile yapısına sahip olan mevsimlik tarım işçileri, maddi olanaksızları gözetmeksizin ocuk sahibi oldukları görülmektedir. ocuk sayısının fazlalığı hem gurur kaynağı olarak görülmekte hem de çocukların ilerde aile ekonomisine katkı sağlayacağı düşüncesini de barındırmaktadır. İlerde yaşamayı düşündükleri maddi olanak o sürece kadar birçok maddi problemi de beraberinde getirmektedir.

Mevsimlik tarım işçileri bulundukları yöredeki aile yapıları gereği çok ocuk sahibi olmaktadırlar. Ne kadar çok ocuk o kadar çok toplumda var olma mücadelesi ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

4.1.8. Mevsimlik tarım işçilerinin karasu da tarım işçiliği yapan kişi ortalaması

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin ailelerinden ortalama 3 kişinin şu an da Karasu da mevsimlik tarım işçiliği yapmaktadır. Ulaşım sağlanan araçta sınırlı sayıda kişiye yer ayrıldığını söylemişlerdir.

Ulaşımın yapıldığı araçların kapasitesi düşünüldüğünde ailelerin belirli sayıdaki kişilerle geldikleri saptanmıştır. Tek bir bölgeye bütün aile fertlerinin gidemeyeceği ortaya konmuştur. Mevsimlik tarım işçisi ailelerin birkaç kişilik gruplara bölünerek farklı şehirlerde fındık hasadına dahil olduklarını belirtmişlerdir.

Mevsimlik işçilik ilkbahar ayında başlayıp kışa kadar kademeli olarak süren bir çalışma periyoduna sahiptir. İşçiler bir yıllık çalışma süresinde bütün işlere gidememekte olup , her bölgedeki iş için aileden birkaç kişinin gidebildiği bunun sebebi ise ulaşım sağladıkları minibüslerde belli sayıda kişi olması zorunluluğu olduğu saptanmıştır. Aile bireyleri yıl içinde mutlaka bir bölgeye gitmekte ve aile bütçesine ekonomik katkı sağlamaktadır.

4.1.9. Mevsimlik tarım işçilerinin tarım işçiliği yaptıkları yıl ortalaması

Çizelge 4. 5. Mevsimlik tarım işçilerinin son 5 yılda hangi iller de tarım işçiliği yaptığı yıl ortalaması

Son beş yılda hangi bölgelerde tarım işçiliği yaptığı yıl ortalaması	Sayı	%
Karasu	76	50.7
Ordu	40	26.7
Sivas	13	8.7
Adana	11	7.3
Samsun	10	6.6
Toplam	150	100.0

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %50.7'si Karasu'da, %26.7'si Ordu'da %8.7'si Sivas'ta, %7.3'i Adana'da, %6.6'sı Samsun'da tarım işçiliği yaptığı belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçileri son beş yıllık zaman da birçok farklı ilde mevsimlik işçilik yaptığı görülmektedir. Yıl için de çeşitli illere giderek mevsimlik tarım işçiliğini devam

ettirmektedirler. Son beş yıllık zamanda karasuya çoğunlukla gelmelerinde ise bölge deki ürünü tanıyan olmaları ve de fındık hasadının bir aylık sürede yapıyor olması, mevsimlik tarım işçilerinin memleketlerine dönerken bir aylık bir kazançla dönmelerine imkân tanınmasıdır.

4.1.10. Mevsimlik tarım işçilerinin gelecek yıl Karasu’da çalışmak isteme durumları

Çizelge 4.6. Mevsimlik tarım işçilerinin gelecek yıl yine karasu da çalışmak isteme durumu

Gelecek yıl yine karasu da çalışmak isteme durumu	Sayı	%
Evet	134	89,4
Hayır	3	2.0
Bilmiyorum	13	8,6
Toplam	150	100.0

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin gelecek yıl yine karasu da çalışmak isteme durumu %89.4’ünün evet, %2.0’ının hayır, %8.6’sının ise bilmiyorum dediği görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçileri aynı bölgeye tekrar gitmek istemelerindeki başlıca sebepler ise bölgeyi, ürünü, arazi sahiplerini tanıyan olmaları ve bunun verdiği güvenden kaynaklı tekrar aynı bölgede çalışmak istediklerini belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçilerinin yaşamlarını idame ettirebilmek için fındık işçiliği vb. işçiliklere gitme zorunluluğu duydukları ve bu sebeple her yıl da olsa aynı bölgede çalışmak isteyecekleri yöneltelen sorularla tespit edilmektedir.

4.1.11. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri kırsal yerleşim yerleri

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri kırsal yerlerin %30.0’unun Mardin, %27.0’sinin Diyarbakır, %27.3’ünün Bingöl, %16’sının Şanlıurfa ve %11.3’ünün Batman olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. 7. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettiği kırsal yerleşim yeri

İkamet ettiğiniz kırsal yerleşim yeri	Ortalama	%
Diyarbakır	41	27.3
Şanlıurfa	24	16.0
Mardin	45	30.0
Batman	17	11.3
Bingöl	23	15.3
Toplam	150	100

Mevsimlik tarım işçiliği yapanların çoğunun Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşayan insanların olduğu görülmüştür. Hayat şartlarının bu iki bölgede daha da zorlayıcı olduğu bilinmektedir. İnsanları ekonomik amaçlı göç usulü ile farklı bölgelere yöneltmiştir.

Mevsimlik tarım işçileri ikamet ettikleri yerlerdeki arazilerin bölünmesi, parça parça olan arazilerdeki çalışma belirsizliği, miras usulü gibi davaların olması sebebiyle Diyarbakır, Urfa, Mardin, Batman, Bingöl gibi toprak ağalığının olduğu yerlerden geldikleri görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçileri genellikle Doğu ve Güneydoğudan geldiği görülmektedir. Sebebi ise miras yolu ile bölünen araziler, bölünen arazilerde hep belli kişilere iş verilmesi mevsimlik işi yöre dışından bulmaya yöneltmiştir. Mevsimlik işçilerin daimî bir işlerinin olmaması da mevsimlik işler bularak geçimlerini sağlamak zorunda kalmalarıdır (Akbıyık, N., 2011).

4.1.12. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde kışın uğraş alanı

Çizelge 4. 8. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde kışın uğraş alanı

İkamet ettiğiniz yerde kışın uğraş alanı	Sayı	%
Çalışmıyor	127	84.6
Çiftçi	23	15.4
Toplam	150	100.0

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde kışın uğraş alanı incelendiğinde %84.6'sının çalışmadığı, %15.4'ünün çiftçilik yaptığı görülmektedir.

Eğitim seviyesinin yeterli olmayışı mevsimlik tarım işçilerini kışın ek iş bulmakta zorlandıkları görülmektedir. Uzun süreli işler için hemen hemen pek çok işverenin belirli okul diplomasını gözetmesi mevsimlik tarım işçilerinin, mevsimlik iş dışında iş bulamamasına neden olmaktadır.

Belirli bir arazi, hayvan varlığına da sahip olamayan mevsimlik tarım işçileri ilkbahardan kış dönemine kadar kazandıklarını kış ayı ve yeniden mevsimlik işler çıkana kadar harcadıklarını belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçileri, mevsimlik işler harici kış dönemini evde ve aileleri ile geçirdiklerini belirtmişlerdir. İkamet ettikleri yerlerin şartları göz önüne alındığında kış mevsiminde çalışabilecekleri herhangi bir iş olmadığını belirtmişlerdir. Mevsimlik işçiliği kendilerine meslek edinen işçiler kışın genellikle evlerinde aileleri ile birlikte zaman geçirmek dışında pek bir şey yapamadıklarını belirtmişlerdir.

4.1.13. Mevsimlik tarım işçilerinin İkinci meslek durumları

Çizelge 4. 9. Mevsimlik tarım işçilerinin ikinci meslek durumu

İkinci meslek durumu	Sayı	%
Evet	24	16.0
Hayır	126	84.0
Toplam	150	100.0

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %84.0'ının ikinci bir işinin olmadığı, %16.0'ının ikinci bir mesleklerinin olduğu görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçileri bir yıllık dönemde kış mevsimi hariç diğer mevsimlerde farklı bölgelere kısa süreli çalışmaya gitmektedirler. Eğitim zamanına denk gelen çalışma süresi bireylerin eğitimlerini sekteye uğratmakta ve bir yıllık eğitim- öğretim süresini çoğu kez yarıda bırakarak devamsızlık kullanıp işçiliğe giderek geçirmektedirler. İyi bir

eğitim alamayan işçiler meslek edinememekte ve mevsimlik tarım işçiliği dışında bir işte de yer edinemediklerini belirtmişleridir.

Mevsimlik tarım işçilerinin eğitim durumlarından kaynaklı da ikinci bir işte çalışma imkanlarının olmadığı belirtilmiştir. Yaşamlarındaki ekonomi, eğitim vb. eksikliklerin mevsimlik tarım işçiliğine mecbur bıraktığı işçiler tarafından belirtilmiştir.

4.1.14. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde arazi durumları

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde ortalama 0.7 arazilerinin olduğu görülmektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu da ikamet eden mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları yerlerde mal varlıklarının olmadığını, geçimlerini mevsimlik açılan işlerle sağladıklarını belirtmişlerdir.

Mevsimlik işçilik için gelen insanların maddi durumlarının elverişli olmadığı belirtilmiştir. Kendilerine ait pek fazla arazi varlığına sahip olamayan tarım işçilerinin mevsimlik işler dışında herhangi bir gelire sahip olmadıkları tespit edilmiştir (Koruk İ 2010).

4.1.15. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde hayvan varlığı

Çizelge 4. 10. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde hayvan varlığı

İkamet ettikleri yerde hayvan varlığı	Sayı	%
Büyükbaş	5	3.4
Koyun	0	0.0
Keçi	0	0.0
Yok	145	96.6
Toplam	150	100.0

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde %96.6'sının hayvan varlığının olmadığı, %3.4'ünün büyükbaş hayvan varlığına sahip olduğu belirtilmiştir.

Toplu olarak yılın birkaç ayında memleketlerinden aileleriyle birlikte göç eden mevsimlik tarım işçileri, hayvansal varlıklarının olmasına pek sıcak bakmamakta çünkü

hayvanların bakım işleriyle ilgilenecek bütün bireylerin mevsimlik tarım işçiliğine gittiğini belirtmektedirler. Tabi başta en büyük sebepte ekonomik durumlarının birkaç tane hayvan varlığına bile yetemediği yönündedir.

İkamet ettikleri yerlerde uzun süre kalamayan mevsimlik tarım işçileri pek fazla hayvan varlığına sahip olamamaktadır. Hayvanların bakım işlemleri günlük belli periyotlar da olduğu için hayvan sahibi olmak ve mevsimlik tarım işlerine giderken bırakacak kimsenin olmayışı hayvan sahibi olmanın önündeki engellerden biri olduğu görülmektedir. Diğer bir engel ise ekonomik güçlerinin yeterli olmayışı yönündedir. Yıllık kendi ihtiyaçlarını anca karşılayabilen mevsimlik tarım işçileri için hayvan almak ve beslemek onlar için artı bir masraf olarak görüldüğü belirtilmiştir.

4.1.16. Mevsimlik tarım işçilerinin ailelerinde söz sahibi olan kişi

Çizelge 4. 11. Mevsimlik tarım işçilerinin ailelerinde söz sahibi olan kişi

Ailede söz sahibi olan kişi	Sayı	%
Baba	141	94.0
Anne	5	3.3
Baba-Anne	4	2.7
Baba-Anne-Çocuklar	0	0.0
Toplam	150	100.0

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %94.0'ının ailelerinde söz sahibinin babaları olduğu, %3.3'ünün ailelerinde söz sahibinin anneleri olduğu, %2.7'sinin ise ailelerinde söz sahibinin anne-baba olduğu belirtilmiştir.

4.1.17. Mevsimlik tarım işçiliğine gidilmesi kararında söz sahibi olan kişi

Çizelge 4. 12. Mevsimlik tarım işçiliğine gidilmesi kararında söz sahibi olan kişi

Tarım işçiliğine gidilmesi kararında söz sahibi olan kişi	Sayı	%
Baba	145	96.7
Anne	0	0.0
Baba-anne	5	3.3
Baba-anne-çocuklar	0	0.0
Toplam	150	100.0

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %96.7'sinin ailesinde söz sahibinin baba olduğu, %3.3'ünün ailesinde söz sahibinin baba-anne olduğu belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçileri geleneksel kurallarla yaşadıkları için aile içi söz hakkının büyük çoğunluğunun babaya ait olduğunu düşünmektedirler. Yaşamlarını belirli yapıya oturtan bireyler isteseler de mevcut düzenin dışına çıkamadıklarını belirtmişlerdir.

4.1.18. Mevsimlik işte bir dönemde çalışma süresi

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin bir dönemde çalışma süresinin ortalama 33 gün olduğu görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçiliğinde gidilen bölgedeki ürünün ne olduğu ve hasat süresinin ne kadarlık bir zaman dilimini kapsadığı değişmektedir. Fındıkta bir aylık süreyi kapsayan mevsimlik tarım işçiliği başka bir üründe 2 ay veya 20 günlük çalışma sürelerine denk geldiği bilinmektedir.

Mevsimlik tarım işçiliğinde fındık işçiliği düşünüldüğünde hasat ağustos başlarında başlamakta ve eylülün ikinci haftasında sona ermektedir. Fındık işçiliğinin 30 -33 günlük bir zaman diliminde gerçekleştiği görülmektedir.

4.1.19. Mevsimlik tarım işçilerinin günlük çalışma saati

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin günlük çalışma saatinin ortalama 12 saat olduğu belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçiliğinde özellikle fındık işçiliğinde 12 saatlik çalışma süresi işçileri ciddi anlamda yormakta ve özellikle belirli yaşın üstü bireylerde çalışma periyodu tamamlandığında birçok sağlık sıkıntısını beraberinde getirdiği belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçileri hafta içi- hafta sonu gözetmeksizin çalışmaktadırlar. Bazen iş fazlalığına ve arazi sahibinin ek iş çıkarmasına bağlı olarak belirtilen 12 saatlik dilimi fazlasıyla aşarak bir performans göstermektedirler. Yoğun çalışma periyoduna itilen işçiler emeklerinin karşılığı olarak makul çalışma saatleri ve yeterli ücretlendirmeyi her zaman talep ettiklerini belirtmişlerdir.

Çalışma süresine ilişkin düzenlemeleri bekledikleri ve saatin en makul bir saat dilimine indirilmesini istediklerini belirtmişlerdir. 12 saatlik çalışma süresinde kısa molaların ve öğle yemeğinin dışında sürekli fındık topladıklarını belirtmişlerdir. Fındık toplama süresi içinde toprak sahiplerinin genel olarak başlarında olmaları da işçilerin dinlenme payını sıfırladığını belirtmişlerdir.

4.1.20. Mevsimlik tarım işçiliği gündeliği ortalaması

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin gündeliğinin ortalama 85 TL olduğu belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin günlük paralarının her yıl belirlendiği ve yine de çalışma saatlerinin karşılığı olarak kazançlarının az olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışma şartları ve saat dilimi düşünüldüğünde alınan ücretin yeterli olmadığı görülmektedir. 12 saatlik bir çalışma periyodunda hem bedenen hem ruhen yıprandıklarını ve emeklerinin karşılığı olarak verilen ücret faktörünün daha iyi olmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçileri günlük yevmiyelerinden fazla çalışmaktadırlar. İşin yoğunluğuna bağlı olarak bazen 12 saatlik sürelerinin üzerinde bir çalışma sistemine tabi kalmaktadırlar. Tarım da bu kadar büyük bir işgücü açığını kapatan işçilerin emeklerinin karşılığı kadar bir ücretlendirmeye sahip olamamaktadırlar.

4.1.21. Mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde bir yıllık tarımsal gelirleri

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin ikamet ettikleri yerde bir yıllık tarımsal gelirlerinin ortalaması 10 671 TL olduğu saptanmıştır.

Mevsimlik işçilerin yıllık kazançlarının düşük ücretlerden kaynaklı az olduğu belirtilmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin ülke ekonomisinin altında bir yaşamla hayatlarını idame ettirdikleri görülmektedir. Temel ihtiyaçları bile zor karşılayabilen işçiler bazı gerekli ihtiyaçlarından da ödün verdiklerini belirtmişlerdir. Mevsimlik tarım

işçilerinin yıllık zaruri ihtiyaçlarını karşılayacak kadar bile ekonomik hakka sahip olamadıkları görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin günlük yevmiyeleri az olduğu için yıllık gelirleri de az olmaktadır. Bir yıllık ihtiyaçlarını mevsimlik işlerden sağlayan işçiler, memleketlerine döndüklerinde başka bir iş yapamadıkları için aldıkları ücretlerin yıllık temel ihtiyaçlarını zar zor karşıladığı tespit edilmiştir.

4.1.22. Mevsimlik tarım işçilerinin aylık gıda harcamaları ortalaması

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin aylık gıda harcamasının ortalama 277 TL olduğu görülmektedir.

Sağlıklı beslenmek her bireyin insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşaması için en temel faktör olduğu bilinmektedir. Mevsimlik tarım işçileri gerekli gördükleri gıda malzemelerini karşılayamadıklarını hatta kazandıkları ücretlerin temel malzemelere bile yeterli gelmediğini belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçileri belediye ve kaymakamlıkların gıda yardımlarıyla ihtiyaçlarını giderebildiklerini belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçileri aylık belirli ihtiyaçlarını karşılayacakları kadar bir gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Aileler geçim giderlerini zar zor karşıladıklarını belirtmişlerdir. Gelirlerinin sabit masraflar dışına yetmediğini ve işçi ücretlerinin iyileşmesini talep ettiklerini belirtmişlerdir.

4.1.23. Mevsimlik tarım işçilerinin yıl için de mevsimlik tarım işçiliğine gitme sıklıkları

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin yıl içinde mevsimlik tarım işçiliğine gitme sıklıklarının ortalama 2 kez olduğu belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin bir yıllık mevsimlik işler için aile içinde gruplaşmalarla tamamladıkları belirtilmiştir. İkişer üçer kişilik gruplamalarla aile fertlerinin ülkemizin farklı bölgelerindeki farklı ürünlerde çalıştıkları belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçileri hemen hemen yılın yarısını çalışarak geçirmektedir. İlkbahar aylarında başlayan mevsimlik tarım işçiliğinin kış ayına kadar sürekli devam etmekte olduğu görülmektedir.

4.1.24. Mevsimlik tarım işçiliğinin bulunma yolu

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin iş bulma yolunun 150 kişinin de çavuş aracılığı ile olduğu belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işlerinin bir aracı olmadan bulunmasının zor olduğunu belirten mevsimlik tarım işçileri çavuş usulü ile Türkiye'nin her bölgesindeki her türlü üründe rahatlıkla çalışabildiklerini belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçiliğinde çavuşların yeri ve konumunun önemli olduğu görülmektedir. İşçilerin rahat bir şekilde iş bulmaları, çalışacakları bölgeye ulaşmaları ve bölgedeki arazi sahibi, muhtarlar gibi birçok kişi ile iletişim kurmaları için çavuşlar büyük önem taşımaktadırlar.

Çavuşların mevsimlik işler öncesi işçilere belirli komisyon sağlamaları da işçiler açısından oldukça önemlidir. Fakat çavuş vasfındaki kişilerin, mevsimlik tarım işçilerinin ücretleri üzerinden kendilerine pay almaları, mevsimlik tarım işçilerinin günlük ve yıllık ücretlerini azaltmakta olup bu durumdan şikayetlerini de her defasında dile getirmektedirler (Lordoğlu, K. ve Çınar, S., 2011).

Çavuşların mevsimlik tarım işçilerine iş bulmak, arazi sahipleriyle iletişim kurmak, çalışılan yerlerde işçilerin her türlü kontrolünü yapmaktan sorumlu olduklarını belirtmişlerdir (Ahmet A. ve ark, 2017).

4.1.25. Mevsimlik tarım işlerinin yapıldığı yerlere ulaşım

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin mevsimlik işlerin yapıldığı yerlere ulaşımının %100'ünün minibüs vasıtasıyla yapıldığı belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin kullandıkları aracın 20 kişiye kadar kapasiteli olması da mevsimlik tarım işçiliği yapmak isteyenlere yer imkânı yani ekonomik kazanç imkanı sağladığı belirtilmiştir.

Minibüs ile yapılan ulaşım her aileden birkaç kişiye ayrılan yer usulü ile faaliyet göstermektedir. Aile bireyleri kendi içlerinde gruplaşarak kimin hangi bölgeyle kiminle gideceği kararına varmaktadırlar. Bu şekilde yıl için de her birey farklı bir bölgede ve farklı bir üründe çalışma imkanına sahip olmaktadır.

Mevsimlik tarım işçiliğinde ulaşım için minibüsü temin eden, mevsimlik tarım işçilerini farklı farklı bölgeler götüren ve arazi sahipleri ile iletişimi sağlayan çavuşlardır. Ulaşımı sağlayan çavuşlar, mevsimlik tarım işçileri götürüp getirme denetiminden sorumlu oldukları görülmektedir.

4.1.26. Mevsimlik tarım işçilerinin çalıştıkları yerlerde barınma olanakları

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin çalıştıkları yerlerde %100'ünün işverenin gösterdiği yerlerde kaldıkları belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin kaldıkları barınaklar arazi sahibinin gösterdiği yerlerden ibaret olduğu görülmektedir. Arazi sahibi ise genelde kullanmadığı alanları mevsimlik tarım işçilerine kısa çalışma süresinde kalmaları için tahsis etmektedir. Barınakların her türlü imkândan yoksun oluşu da yapılan araştırmada dikkat çeken önemli noktalardan biri olarak belirtilmiştir (Arslan, 2016).

Arazi sahipleri mevsimlik tarım işçilerinin, memleketlerinde de aynı barınma ortamlarında kaldıklarını öne sürerek, iyi bir barınma olanağı hazırlamakta, ayrıca iyi ortam sağladıkları takdirde mevsimlik tarım işçilerinin bölgeyi benimseyip gitmeyecekleri düşüncesi ile de kısa süreli, zamanı kurtarıcı, işçilerin başlarını sokabilecekleri barınaklarla çalışma süresini geçirmeye çalışmaktadırlar.

Mevsimlik tarım işçilerinin kaldıkları yerlerin işverenin ardiye tarzı kullandığı yerler olduğu işçilerin sağlığı açısından hijyen koşullarını barındırmadığı görülmüştür. Aynı zamanda gece kadınların bir bölümde, erkeklerin ise başka bir bölümde toplu olarak

kalması da aile kavramının bir süreliğine önemszenmediği görülmüştür. Kullandıkları yastık, yorgan tarzı eşyaların temizliğinin neredeyse yapılmadığı ve barınma koşullarının insan sağlığına uygun olmadığı belirtilmiştir.

Öte yandan barınma ve sağlık açısından iki önemli bakış açısı sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır.

Birincisi, işçilerin geldikleri yerlerde yaşam, barınma ve sağlık koşullarının çalışılan yerlerdeki yaşam koşullarından daha iyi olmadığı, düşüncesidir.

İkincisi ise, daha dolaylı olarak, barınma koşullarının düzeltilmesi halinde tarım işçilerinin geçici olarak çalıştıkları yerlere yerleşip, orada sürekli kalacakları endişesidir. Kısacası, işçilerin mevcut çalışma ve barınma koşullarından daha iyisini hak etmediklerine dair geleneksel bir görüş söz konusudur.

4.1.27. Mevsimlik tarım işçilerinin yemek ihtiyaçlarının karşılanma şekli

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %100'ünün yemeklerini kendilerinin yaptığı belirtilmiştir.

Fındıkta mevsimlik işçilik ağustos ayında yapıldığı için mevsimlik tarım işçileri ya kaldıkları barınaklarda arazi sahibinin gösterdiği yerde yemeklerini hazırlıyorlar ya da barınağın bahçesinde yerde ocak usulü sistemle yemeklerini yapmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçileri eldeki imkanlara uyarak çalışmaktadırlar. Arazi sahibinin isteğine göre şekillenen mevsimlik işçilik işçiler için kolay olmayan şartları taşımaktadır.

Gerekli hijyen koşullarının sağlanmadığı yemek pişirme sistemleri mevsimlik tarım işçilerinin sağlıklarını tehdit etmektedir. Yemeklerini dışarda bile pişirseler uygun ortamlar arazi sahipleri tarafından mutlaka sağlanmalı ve hatta beslenme gibi önemli bir sağlık kriterinin yasalar dahilindeki önlemlerle yapılması gerekmektedir (Yıldırım, U. D., 2015).

4.1.28. Mevsimlik tarım işçilerinin banyo ve kişisel temizliği yapma olanakları

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %100'ünün banyo ve kişisel temizliklerini kaldıkları yerlerde yaptıklarını belirtmişlerdir.

Temizlik ihtiyaçlarını istedikleri gibi karşılayamadıklarını belirtmişlerdir. Temizlik ihtiyaçlarını kendilerinin karşıladıklarını söyleyen işçiler, maddi olanaklarını gıda için ayırdıklarını ve temizlik malzemesi için kullandıklarına çok dikkat edemediklerini söylemektedirler. Mevsimlik tarım işçilerinin barınaklarda kalabalık yaşamaları da yine banyo ve temizlik için istenilen zamanın ayrılamadığını ortaya koymaktadır.

Banyo ve kişisel temizlikleri için uygun ortamlar sağlanmalı, mevsimlik tarım işçilerine temiz su ve günlük duş imkânı sunulmalıdır. Fındık işçiliği ağustos ayı gibi sıcaklığın en fazla olduğu zaman denk geldiği için tarım işçilerinin akşam iş bittikten sonra banyo ve temizliklerini rahat bir şekilde yapmaları için barınaklarda uygun düzenlemeler yapılmalıdır.

4.1.29. Öğle molalarında ya da akşam yemek saati sonrası çocukların neler yaptığı

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin ortalama 150 kişinin çocuklarının barınaklarda kaldığını belirtmişlerdir.

Fındık işçiliği Ağustos sıcaklığına denk geldiği için çocukların sıcak havada çok durmadıkları ve barınakların serin olması sebebiyle barınakları tercih ettiğini belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının çalışılan bölgenin yabancılığı sebebiyle de ailelerin gösterdikleri yerler dışında başka yerlere gitmedikleri belirtilmiştir. Aynı zaman da işçilik yapılan yerde ikamet eden halkın tarım işçilerinin çocuklarını kendi çocukları arasına katmadıkları, işçilerin ve çocukların geldikleri bölge ile kaynaşamadıklarını ortaya çıkarmışlardır (Beleli, Ö., 2013).

Fındık işçileri gezici işçi adı altında çalışırken birey olarak toplumdan ayrı düşmenin verdiği zorluğu da aşmak istediklerini belirtmişlerdir.

4.1.30. Mevsimlik işçilerin arazi sahibi ya da çavuş tarafından kontrol edilme sıklığı

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %100'ünün çalışırken arazi sahibinin günde birkaç kez çalışmalarını kontrol ettiği belirtilmiştir.

Fındık işçileri 12 saatlik çalışma diliminde arazi sahibinin genel olarak sürekli başlarında olduklarını belirtmişlerdir. Fındığın daldan silkelmesi, toplanması, çuvallanması gibi birçok aşamada hep başlarında beklediklerini belirtmişlerdir.

Arazi sahipleri fındık işinin her anında işçileri kontrol etmekte olup kendilerinin olmadığı zamanlarda ise çavuşları görevlendirmektedirler. Fındık işi zor ve zahmeti çok olan bir iştir. Birde arazi sahibi ve çavuş tarafından günün her anında direktif almayı katınca daha da zor hale gelmektedir. Örneğin mevsimlik tarım işçileri fındık toplarken belirli bir miktar fındık yemektedirler. Günlük ücret dışında ek olarak fındıkta tüketen mevsimlik tarım işçilerine bazı arazi sahipleri sakız dağıtmakta ve sakızla iş yapan işçiler haliyle fındık yiyememektedir.

Arazi sahipleri hem işin kısa zamanda bitmesi hem işçilerin daha iyi fındık toplaması, hem de daha az ücret ve masrafla çalışma süresini geçirmeye çalışmaktadırlar.

4.1.31. Mevsimlik tarım işçilerinin tarlada çalışmak dışında yaptıkları

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin tarlada çalışmak dışında yaptıklarına bakıldığında ortalama 150 kişinin dinlenmek olduğu belirtilmiştir.

Mevsimlik tarım işçileri geldikleri bölgede iş süresi tamamlanana kadar birkaç arazi sahibinin fındık bahçesinde çalıştıkları görülmektedir. 12 saatlik bir zaman diliminde çalışan fındık işçileri sabah 7 akşam 7 aralığında çalışıp, akşam da zamanlarını sadece dinlenmeye ayırdıklarını belirtmişlerdir.

Fındık işçileri yapılan iş dışında istenirse de başka bir aktivitede bulunamayacaklarını sebebinin ise 12 saatlik uzun bir çalışma periyodundan geçtiklerini belirtmişlerdir. Mevsimlik tarım işçilerinin yapılan iş dışında sosyal bir faaliyette yer alamadıklarını, almak isteseler bile zamanın uygun olmadığını belirtmişlerdir.

4.1.32. Mevsimlik işte çalışırken hastalık durumunda yapılanlar

Çizelge 4. 13. Mevsimlik işte çalışırken hastalık durumunda yapılanlar

Mevsimlik işte çalışırken hastalık durumunda yapılanlar	Sayı	%
Muhtar hastaneye götürür	6	4.0
Arazi sahibi hastaneye götürür	144	96.0
Toplam	150	100.0

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %96.0'ının hastalık durumunda arazi sahibinin hastaneye götürdüğünü, %4.0'ının ise muhtarın hastaneye götürdüğünü belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçileri sosyal güvenceden yoksun olmalarından kaynaklı hastalık, yaralanma vb. sağlık sorunlarında hastaneye gitmekte çekimser kaldığı görülmektedir. Hastaneye ancak çok ağır yaralar ve hastalıklarla gidilmesi gerekiyor yapısını yıllarca kendilerine ve ailelerindeki bireylere empoze etmişlerdir.

Yasalarla koruma altına alınan sağlık hizmetlerinin mevsimlik tarım işçiliği söz konusu olduğunda herhangi bir düzenlemenin olmadığı görülmektedir. Bu da mevsimlik tarım işçilerinin sağlık açısından güvencesiz bir şekilde hayatlarına devam etmesine neden olmaktadır.

4.1.33. Mevsimlik tarım işçilerinin barınaklarda yaşayan kişi ortalaması

Ankete katılan mevsimlik tarım işçileri barınaklarda ortalama 13 kişi yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçileri kaldıkları barınaklarda aynı minibüste geldikleri kişilerle aynı barınakta kaldıklarını belirtmişlerdir. Arazi sahibinin sağladığı barınakların küçük veya büyük olmasına bakılmaksızın ortalama 13 kişinin aynı oda da kaldığı belirtilmiştir.

Şekil 4. 1.İşçilerin Bahçede Toplu Görünümü

Şekil 4. 2. İşçilerin Çalışma Anı Görünümü

Şekil 4. 3. İşçilerin Öğle Yemeği Görünümü

Şekil 4. 4.Hasat Sonrası Bahçe Temizliği Görünümü

Şekil 4. 5.İşçiler Fındık Toplarken

Şekil 4. 6.İşçilerin Hasat Kareleri Görünümü

Şekil 4. 7.Fındık İşçisi ile Anket Anı Görünümü

Şekil 4. 8.Fındık İşçisi ile Anket Anı Görünümü

5. SONUÇ

Bütün toplumların sağlık seviyesini birçok faktör oluşturmaktadır. Bunların başında sağlık hizmetleri, fiziki ve biyolojik faktörler, sosyal ve eğitim faktörleri olmak üzere bu kapsamdaki durumların varlığı ve ona ulaşımının kolay olması belirler. Sağlık seviyesinin düşüklüğü bedensel ve ruhsal hastalıklara hatta ölümlere neden olmaktadır. Bir ülkenin de gelişmişlik seviyesi bu faktörlere ve bunların gelişmişliğine bağlıdır. Hatta bir ülke içindeki bölgelerde, bölgeler içindeki şehirlerde de bu gelişmişlik seviyesinde farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkları ortadan kaldırmak için riskli yerleri gözlemlemek ve ihtiyaçlarına yönelik uygun girişim programları geliştirmek önem arz etmektedir.

Araştırma Sakarya ili merkez mahallelerde yaşayan 150 kişi ile yapılan anket sonuçlarını içermektedir. Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin yaş ortalamasının 27 olduğu ve bunların %54.7'sinin erkek, % 45.3'ünün kadın olduğu belirlenmiştir.

Ankete katılan mevsimlik işçilerin %20.7'si okur-yazar değil, %10.7'si okur-yazar, %46.0'ının ilköğretim %20.6'si lise ve %2.0'ının üniversite eğitimini almakta veya almış olduğu belirlenmiştir.

Yapılan çalışma sonucunda işçilerin %36.0'ının evli, %63.3'ü bekar, % 0.7'sinin vefat nedeni ile dul olduğu belirlenmiştir. Ayrıca işçilerin %94.7'sinin sosyal güvencelerinin olmadığı, %4'ünün yeşil kart-65 aylığı ve %1.3'ünün bağ-kur'u olduğu belirlenmiştir.

Tarım işçilerinin hane ortalaması 9 kişidir ve ailelerin ortalama çocuk sayısı 5'tir. Bu hanelerden ortalama 3 kişi Karasu'da mevsimlik tarım işçiliği yapmak için gelmektedir.

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %50.7'si Karasu'da, %26.7'si Ordu'da, %8.7'si Sivas'ta, %7.3'i Adana'da, %6.6'si Samsun'da tarım işçiliği yaptığı belirtilmiştir.

Karasu'da çalışan işçilerin %89.4'ünün gelecek yıl yine Karasu'da çalışmayı düşündüğü, %2'sinin düşünmediği ve %8.6'sının ise kararsız olduğu belirlenmiştir ve bu işçilerin %30.0'u Mardin'den, %27.0'si Diyarbakır'dan, %27.3'ü Bingöl'den,

%16'sı Şanlıurfa'dan ve %11.3'ü Batman'dan Karasu'ya gelmektedir. İşçilerinin ikamet ettikleri illerde kışın uğraş alanı incelendiğinde %84.6'sının çalışmadığı, %15.4'ünün çiftçilik yaptığı ve ikamet ettiği yerde çalışan işçilerin %84.0'ının ikinci bir işinin olmadığı, %16.0'ının ise ikinci mesleklerinin olduğu belirlenmiştir. Çiftçilik yapan işçilerin ikamet ettikleri yerde ortalama 0.7 dekar arazilerinin olduğu ve çiftçilerin %96.6'sının hayvan varlığının olmadığı, %3.4'ünün ise büyükbaş hayvan varlığına sahip olduğu belirlenmiştir.

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %94.0'ının ailelerinde söz sahibinin babaları olduğu, %3.3'ünün ailelerinde söz sahibinin anneleri olduğu, %2.7'sinin ise ailelerinde söz sahibinin anne-baba olduğu belirlenmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin bir dönemde çalışma süresinin ortalama 33 gün olduğu ve gün içerisinde ortalama 12 saat çalıştıkları saptanmıştır. İşçilerin gündeliği ortalama 85 TL'dir. İşçilerden çiftçilikle uğraşanların ikamet ettikleri yerde bir yıllık tarımsal gelirlerinin ortalaması ise 10 671 TL'dir. İşçilerin aylık gıda harcamasının ise ortalama 277 TL olduğu saptanmıştır.

Mevsimlik tarım işçileri yıl içerisinde tarım işçiliğine ortalama 2 kez gitmektedirler ve iş bulma yolu anket yapılan tüm işçiler için çavuş aracılığı ile gerçekleşmektedir. Çalışmaya giden işçilerin tümü için kalacakları yerleri işveren ayarlamaktadır ve tüm işçiler çalışacakları yere ulaşımını minibüs vasıtası ile yapmaktadır.

Tarım işçilerinin tümü kaldıkları yerlerde yemeklerini, banyo ve kişisel temizliklerini kaldıkları yerde yapmaktadırlar. İşçi aileleri ve çocukları barınaklarda hep beraber kalmaktadırlar. Çalışmaya göre barınaklarda ortalama 13 kişi kalmaktadır. Ayrıca işçilerin tümü tarlada çalışma haricinde genel olarak dinlendiklerini ifade etmişlerdir.

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %100'ünün çalışırken arazi sahibinin günde birkaç kez çalışmalarını kontrol ettiği belirtilmiştir. Herhangi bir hastalık durumunda ise işçilerin %96.0'ı hastaneye arazi sahibi tarafından, %4.0'ı ise muhtar tarafından hastaneye götürüldüğünü belirtmiştir.

Çalışma şekilleri, hayat şartları açısından karşı karşıya kalınan sıkıntılar apaçık ortadadır. Gittikleri bölgelerde sosyal güvenceden yoksun olarak çalışan işçilerin hemen hemen hepsi aynı durumdadır. Mevsimlik işçilerin bu eksikliği yasalarla geniş çapta düzenlenip iyileştirmeye gidilmelidir.

Mevsimlik işçilerin şehirlerde ve çalışma bölgelerinde güvence içinde çalışmaları ve varlıklarını daha iyi şartlarda devam ettirebilmeleri için aracı olanların varlıkları ve nitelikleri önem arz etmektedir. Aracı yani elçi ve dayı başı ile ilgili kapsamlı düzenlemeler gerekmektedir.

İşçilerin barınakları içinde yeni ve geniş tedbirler alınmalıdır. Arazi sahipleri işçilerin geldikleri yörelerde de aynı şartlarda yaşadıklarını öne sürerek, işçilere daha temiz ve korunaklı yerler yapmaktan kaçınmaktadırlar. Ayrıca işçilerin bölgede ki yerli halkın arasına karışarak, yerli halka alışıp memleketlerine gitmek istemeyecekleri düşüncesi ile işçilere iyi ortamlar yaratmayı düşünmemektedirler. Yerli halkın ise bu durumu gözetip işçileri yanlarına çok fazla yanaştırmamakta ve çocuk işçileri kendi çocukları ile aynı ortamda tutmaktadırlar.

Mevsimlik işçilikte ayrımcılık görülmektedir. Bu dışlanmaya karşı ülke yasaları kapsamında düzenlemeler yapılmalı ve insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamaları sağlanmalıdır.

Mevsimlik tarım işçilerinin şartlarının ve olanaklarının yetersizliği, yeterli ve dengeli beslenememeleri, iş kazaları ve yaralanmaların fazla olduğu, devlet hizmetlerine yeterince ulaşamamaları işçilerin ötekileştirilerek her türlü imkândan mahrum kaldıkları görülmektedir.

İşçilerin aldıkları ücretlerin düşüklüğü ve aracılarında bu düşük ücret üzerinden kendilerine pay aldıkları ve memleketlerine döndüklerinde yaşamlarını ellerinde kalan miktarla sürdürmeye çalışmaları, tarım işçilerin ekonomik olarak yaşadıkları sıkıntıları ortaya koymaktadır.

Yasalar tarafından düzenlemeler tarım işçiliğinin iyileştirilmesine yönelik bir an evvel yapılmalıdır. Gerekli düzenlemelerle yapılacak girişimler mevsimlik işçiliği meslek edinmiş kesimin daha iyi şartlar altında işlerini yapmasına imkân tanıyacaktır.

Mevsimlik tarım işçilerinin yaşam standartları ve çalışma şekillerinin düzenlenmesi açısından alınacak tedbirleri şu maddelerle sıralayabiliriz:

Mevsimlik tarım işçilerinin bir günde 12 saatlik çalışma süreleri düzenlenmeli ve daha makul saatlere indirilmelidir.

İşçilerin yaşadıkları kazalar, yaralanmalar, hastalıklara yakalanma tehlikeleri devamlı sürmektedir. Bunun için işçilerin çalıştıkları yerlerde ve barınaklarda ilk yardım çantaları bulundurulmalıdır.

Yemek yapmak bazı barınaklarda sıkıntı olduğundan çoğu kez barınak dışında yemeklerini pişirmektedirler. Bulaşıklarını da yine dışarda temiz olmayan bir ortamda gelişi güzel yıkamaktadırlar. İşçilere yemeklerini yapmak için temiz bir ortam ve bulaşıklarını yıkamak içinde hijyenin sağlandığı uygun bir yer temin edilmelidir.

Mevsimlik işçilerin barınaklarına güzel bir bakım yapılmalıdır. İnsan onuruna yakışır temiz bir ortamda çalışma sürelerini geçirmeleri sağlanmalıdır.

Basının tarım işçilerinin ve ailelerinin karşılaştıkları problemleri detaylı olarak ortaya koymaları, belediye ve valiliklerin ise işçilere yönelik çalışmalarını mümkün oldukça geliştirmeleri gerekmektedir.

Mevsimlik tarım işçilerini bölgeye getiren çavuşların belirli nitelikleri taşıyor olmaları ve bu niteliklerin kanunla belirlenmesi gerekmektedir. Bu da mevsimlik işçilerin işlere daha güvence içinde ulaşmalarını ve iş imkanının daha rahat bulmalarını sağlayacaktır.

Mevsimlik tarım işçilerinin kaldıkları barınaklarla ilgili uygun düzenlemeler getirilmeli, erkek ve kadın mahremiyeti gözetilerek farklı odalarda kalmaları sağlanmalı, işçilerin barınaklarda ihtiyaçları olan elektrik imkanları sağlanmalı, işçilerin yiyeceklerini muhafaza edebilmeleri için her barınakta bir buzdolabı bulundurulmalıdır.

Mevsimlik tarım işçilerinin seyahatlerini sağlıklı ve güvenli bir biçimde yapabilmeleri için mevsimlik işlerin olduğu aylarda gerekli trafik tedbirleri alınarak güvence içinde yolculuk yapmaları sağlanmalıdır.

Sorunların çözülebilmesi için devlete, araçılara ve işverenlere büyük görevler düşmektedir. Çalışma şartları iyileştirilmeli, eğitim, sağlık, barınma, koşulları iyileştirilmeli ve problemler aşılarak daha uygun bir çalışma süresi ve yaşama ortamı sağlanmalıdır.

İşçi, işveren ve aracı arasındaki ilişkiler belirli temele oturtulmalıdır. İşverenler elçi, dayı başlarına iş öncesi para vermektedir. Aracılarda işçilere işe gelmeden önce bir miktar para vermektedir. Belirtilen bu durum bir yazıya dayanmaksızın senelerdir devam eden ve karşılıklı güven ilişkisi düşüncesi ile sürmektedir. Bu konuda yasalarca kontrol altına alınması gerekmektedir.

Mevsimlik tarım işçiliği kavramı, genellikle işçilerin hayat koşullarındaki olumsuzluklarla karşımıza gelmektedir. Sağlık, temizlik, eğitim, barınma, taşıma vb. konularda yaşanan sorunlar, hukuki düzenlemeler ve yerel imkanlar ile üstesinden gelinmeye çalışılmalıdır.

Sakarya ve çevresinde fındık toplama döneminde genellikle güneydoğu ve doğudan gelen mevsimlik tarım işçileri ve işverenler arasındaki sorunları inceleyen bu çalışma bulguları da tarım işçilerinin mevcut şartlardan memnun olmadıklarını gerekli yeniliklerin yapılmasını ortaya koymaktadır. İşçiler arasındaki bu iş ilişkisinde yeterli düzenlemeler olmadığı için birçok problem çıkmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri uzun süreli çalışıp hak ettikleri değeri alamamaktan yakınmaktadırlar. Hukuki düzenlemeler getirilmeli ve getirildikten sonra ise rahatça, işçilerin tedirgin olmadan uygulayabileceği kapsamda olmalıdır.

Sonuca geldiğimizde ise mevsimlik tarım işçileri için yapılacak düzenlemelerin karşılıklı istek ve talepler açısından yapılması ve tarafların karşılıklı iyilikleri düşünülerek yapıldığı takdirde uygulanabilirliği olacaktır.

6. KAYNAKLAR

- Akbıyık, N., 2011. Malatya'da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal ve Ekonomik Sorunlarının İncelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(36), s.132-154
- Alagöz, S., 2010. Mevsimlik Kadın Tarım İşçileri.
- Altın, C., 2014. Mevsimlik Göç ve Yoksulluk: Ankara-Polatlı Mevsimlik Tarım İşçileri Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji, Isparta
- Altınpınar, T. ve Gülçubuk, B., 2004. Ankara İli Polatlı ilçesinde Gezici Kadın Tarım işçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları. Journal of Agricultural Sciences , 10 (01),59-66 Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ankutbd/issue/59749/861419>
- Anonim, 2010. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sağlık Sorunları ve Barınma Koşulları: Yenişehir/Çardak Örneği, Bursa Tabip Odası
- Arslan, H., 2016. Understanding seasonal agricultural worker from the perspective of rural poverty . International Journal of Social Sciences and Education Research , 2 (4) , 1136-1147 . DOI: 10.24289/ijsser.278990
- Aslan, A., Gündüz, O., Atay, S., Duran, Z. ve Görücü, İ., 2017. Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Aracılık Hizmetlerinin Mevcut Durumu: Malatya Örneği. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 3(2), 1-6, Retrived from
- Avşar, S., Işık, M., 2018. Türkiye’de Mevsimsel İşgücü Hareketliliği ve Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar: Manisa/Alaşehir Örneğinin İncelenmesi. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 176-192 . DOI: 10.33692/avasyad.510617
- Beleli, Ö., 2013. Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuklar: Sorun Analizi ve Politika Önerileri. Kalkınma Atölyesi. Ankara
- Benek, S., Ökten, Ş. 2011. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam Koşullarına İlişkin Bir Araştırma: Hilvan İlçesi (Şanlıurfa) Örneği. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (2), s.653-676.
- ÇSGB, 2010. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara.
- Davran, M. K., Sevinç, M. R., & Seçer, A. (2014). Türkiye’de mevsimlik tarım işçisi çocuklar. *Tarımda İş Gücü Piyasası içinde (C. 3, s. 1184-1192)*. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, sunulmuş bildiri, Samsun, Turkey: Erol Yayıncılık.
- Güneş, D., 2017. ‘Görsel Sosyoloji’ Üzerinden Mevsimlik Tarım İşçiliğini Anlamak: Eskişehir Alpu Örneği. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (2) , 135-154 . DOI: 10.18037/ausbd.417252

- Kalkınma Atölyesi., 2014. Fındık Hasadının Oyuncuları. Kalkınma Atölyesi.
- Karaman, K. ve Yılmaz, A.S., 2011. Mevsimlik Tarım İşçileri ve Enformel İlişkiler Ağ: Giresun’da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçileri Üzerine bir Araştırma. *Journal of World of Turks*, 3(1).
- Karasu Ziraat Odası Başkanlığı., 2020. Karasu’nun Tarım ve Üretim Verileri.
- Koruk, İ. 2010. İhmal Edilen Bir Grup: Göçebe Mevsimlik Tarım İşçileri. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 10 (38), 18-22. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/msg/issue/49213/628186>
- Lordoğlu, K. ve Çınar, S., 2011. Mevsimlik Tarım İşçiliği: Marabadan Ücretli Fındık İşçiliğine. *Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu* s. 419-448. İstanbul
- Mevsimlik Tarım İşçileri.,2017 tarihinde <http://www.mevsimliktarimiscileri.com/> adresinden alındı.
- Orhan, F., 2017. Erzincan’da mevsimlik gezici tarım işçiliği ve yaşanan sorunlara yönelik coğrafi bir inceleme. *Türk Coğrafya Dergisi*, (69), 59-68. DOI: 10.17211/tcd.330920
- Özbekmezce Ş. ve Sahil, S., 2004. “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal, Ekonomik ve Barınma Sorunlarının Analizi”, *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 19, No 3*, s.263
- Pamuk, Ş., 1999. “100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi”, 1500–1914, Gerçek Yayınevi, İstanbul, S:172–173.
- Selek Öz C., Bulut E., 2014. ‘Düzgün İş’ Bağlamında Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma Koşullarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. *Bilgi sosyal*, (1), s.99-121.
- Yıldırak, N., Gülçubuk, B., Gün, S., Olhan, E., 2002. “Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları (Erişim tarihi: 2 Ocak 2011).
- Yıldırım, U. D., 2015. 1980 Sonrası Türkiye tarımında yapısal dönüşüm ve mevsimlik tarım işçileri: Sakarya örneği, İstanbul
- .

7. EKLER

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ TARIM EKONOMİSİ BÖLÜMÜ YÜKSEK LİSANS TEZİ ARAŞTIRMA ANKETİ

Anket No:... Anket Tarihi:..... Anketör: Nermin KARA

DEMOGRAFİK BİLGİLER

Aşağıda kişisel bilgilerle ilgili sorular yer almaktadır. Soruları şuan içinde yaşadığınız aileyi göz önüne alarak cevaplayınız.

“MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN ÇALIŞMA KOŞULLARI VE SORUNLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA; SAKARYA İLİ KARASU İLÇESİ ÖRNEĞİ”

Tarih:../../2019

A. Anket yapılan kişinin:

1-Yaşı :.....

2-Cinsiyeti: ()Kadın ()Erkek

3-Eğitim durumu: () Okur yazar değil ()Okur yazar ()İlköğretim () Lise ()Üniversite

4-Medeni durumu: ()Evli ()Bekar ()Boşanma nedeni ile dul ()Vefat nedeni ile dul

5-Sosyal güvencesi:

()Yok ()Var ise: ()Bağ kur () Ssk () Emekli sandığı ()Yeşil kart -65 yaş aylığı

6-Haneniz kaç kişi:.....

7- Kaç çocuğunuz var:.....

8-Şu anda ailenizden Karasu’da tarım işçiliği yapan kaç kişi var:.....

9-Şu anda ailenizden başka bölgelerde çalışan var mı kaç kişi ve ne iş yapıyor:.....

10-Son 5 yılda kaç yıl tarım işçiliği yaptınız:.....yıl, Hangi bölgede:.....

11. Gelecek yıl yine Karasu’da çalışacak mısınız: ()Evet ()Hayır ()Bilmiyorum

12-İkamet ettiğiniz kırsal yerleşim yeri neresidir?.....

13. İkamet ettiğiniz yerde kışın ne iş ile uğraşıyorsunuz:.....

14-İkinci mesleğiniz var mı: () Evet..... ()Hayır

15.İkamet ettiğiniz yerde kaç dekar araziniz var:.....,

16.İkamet ettiğiniz yerde kaç hayvanınız var:.....büyükbaş,koyun,keçi

17-Ailede söz sahibi olan kişi kimdir?

() Baba () Anne ()Baba-Anne () Baba –Anne –Çocuklar

18- Tarım işçiliğine gidilmesi kararında söz sahibi olma durumu kime aittir?

() Baba () Anne ()Baba-Anne () Baba –Anne –Çocuklar

19-Mevsimlik işte bir dönemde çalışma süresi ne kadardır?.....gün/yıl

20- Günde kaç saat çalışılmaktadır?.....saat

21-Geçici tarım işçiliği gündeliği ne kadardır:.....TL

22-İkamet ettiğiniz yerde bir yıllık tarımsal gelirin ne kadardır:.....TL

23-Aylık gıda harcamanız ne kadar tutuyor?.....

24-Yıl içinde mevsimlik tarım işçiliğine gidilme sıklığı nedir?.....

25-Mevsimlik tarım işçiliğinin bulunma yolu ?.....

26-Mevsimlik işlerin yapıldığı yerlere ulaşım ne ile sağlanmaktadır?

() Minibüs ()Şehirlerarası otobüs () Kamyonet/Kamyon ()Diğer

27-Çalışılan yerde barınma yerleri nerelerdir?

() Çadırda () İşverenin gösterdiği evlerde ()Devletin sağladığı barınaklarda ()Diğer

28-Yemek ihtiyacının karşılanma şekli nasıldır?

() İş veren tarından verilir () Kendimiz yaparız () Elçinin görevlendirdiği biri () Diğer

29-Banyo ve kişisel temizliği yapma olanağı nasıldır?

() Banyo için yapılmış yerde () Kaldığımız yerde () İşverenin gösterdiği yerlerde () Diğer

30- Öğle molalarında yada akşam yemek saati sonrası çocukların neler yaptığı?.....

31-Mevsimlik işte çalışırken arazi sahibi ya da çavuş tarafından kontrol edilme sıklığı nedir?

() Günde birkaç kez () Günde bir kez () Haftada birkaç kez () Kontrol etmezler

32-Tarlada çalışmak dışında yapılan işler nelerdir?.....

33- Mevsimlik işte çalışırken hastalık durumunda yapılanlar nelerdir?.....

34- Barınaklarda kaç kişi yaşamaktadır?.....

35. Başka söylemek istediğiniz bir şeyler var mı?.....

.....